ULUSLARARASI SOSYAL ARAŞTIRMALAR DERGİSİ
THE JOURNAL OF INTERNATIONAL SOCIAL RESEARCH

Uluslararası Sosyal Araştırmalar Dergisi/The Journal of International Social Research
Cilt: 14 Sayı: 79 Ağustos 2021 & Volume: 14 Issue: 79 August 2021
www.sosyalarastirmalar.com Issn: 1307-9581

GÜNÜMÜZ ÂŞIKLARININ GÖRÜŞ VE BEKLENTİLERİ DOĞRULTUSUNDA GELENEKSEL TÜRK HALK MÜZİĞİ EĞİTİMİNDE ÂŞIKLIK GELENEĞİNE YER VERİLME DURUMU

THE INCLUSION OF MINSTREL TRADITION IN TRADITIONAL TURKISH FOLK MUSIC EDUCATION IN ACCORDANCE WITH THE OPINIONS AND EXPECTATIONS OF TODAY'S MINSTRELS

Uygar ÖNALAN**
Ülkü Sevim ŞEN***

Öz

Bu araştırmada, geleneksel Türk halk müziği eğitiminde âşıklık geleneğine ne düzeyde yer verildiğine ilişkin durum tespiti yapılması amaçlanmıştır.Çalışma nitel türde olup durum tespitine yönelik bir araştırmadır. Çalışmada kullanılan desen, nitel araştırmalarda çoğunlukla kullanıldığı bilinen Yorumlayıcı Sosyal Bilim yaklaşımıdır. Çalışmanın katılımcılarını; 4'ü Kars'ta, 5'i Erzurum'da, 3'ü Ankara'da, 1'i İzmir'de ve 1'i İstanbul'da ikamet etmekte olan 14 âşık oluşturmaktadır.Araştırmanın verileri 2020 yılı Kasım ve Aralık ayları arasında âşıklarla yapılan görüşmeler sonucunda elde edilmiştir.Veri toplama aracı olarak araştırmacılar tarafından hazırlanan açık uçlu dokuz sorudan oluşan yarı yapılandırılmış görüşme formu kullanılmıştır. Araştırma sonucunda; geleneksel Türk halk müziği eğitiminde âşıklık geleneğine yeterince yer verilmediği görüşünün büyük oranda hâkim olduğu anlaşılırken, daha az oranda ise yeterli olduğu yönünde görüşler tespit edilmiştir. Görüşme sağlanan âşıklara lisans, yüksek lisans veya doktora eğitiminde kendileri ile görüşme yapılmak üzere ve derslere davet taleplerinin çoğunun Edebiyat Fakültelerinden ve Türk Dili ve Edebiyatı bölümlerinden olduğu, az sayıdaki âşığa gelen davetlerin ise mesleki müzik eğitimi verilen kurumlardan olduğu görülmektedir. Araştırma, âşıkların görüş ve ifadeleri doğrultusunda; geleneğin önemi, topluma kültürel ve tarihi belge niteliğindeki katkıları, Türk kültürünün ve müziğinin geleceğe taşınmasında ne kadar gerekli görüldüğü ile âşıklık geleneğinin, devletin eğitim politikaları aracılığıyla Türk eğitim sistemi içerisine yerleştirilmesi hakkında çeşitli tespitler yapılmasına olanak sağlamıştır. Elde edilen verilerden, bu kültürün aktarılabilmesinin ve yaşatılabilmesinin önündeki en büyük sorun olarak, âşıkların genelinde karşılaşılan (maddi sorunlar) işsizlik gerçeği olduğu görülmektedir. Devlet denetiminde her ulusal kanalda düzenli ve zorunlu olarak âşıklık geleneğini tanıtıcı reklam, film veya müzik programı çalışması yapılarak geleneğin tanıtımı, yaygınlaştırılması ve yaşayan âşıklara maddi kazanç yolu sağlanması önerilebilir.

Anahtar Kelimeler: Âşıklık Geleneği, Türk Halk Müziği, Yorumlayıcı Sosyal Bilim (YSB), Müzik Eğitimi.

Abstract

In this research, the aim is to determine to what extent the minstrel tradition is included in traditional Turkish folk music education. The study is of qualitative type and is a case study. The pattern which was used in the study is the Interpretive Social Science approach, which is known to be mostly used in qualitative research. The participants of the study consist of 14 minstrels, 4 of whom reside in Kars, 5 in Erzurum, 3 in Ankara, 1 in Izmir and 1 in Istanbul. The data of the research were obtained as a result of the interviews with the minstrels between November and December in 2020. As a data collection tool, a semi-structured interview form consisting of nine open-ended questions prepared by the researchers was used. It has been understood that the notions regarding the tradition of minstrelsy not being given enough place in traditional Turkish folk music education is mostly dominant. Although, it was determined that a lesser extent stated that it was sufficient. It is seen that most of the requests for discussions and invitations for classes for the minstrels who were to be interviewed in the area of bachelor's degree, postgraduate or doctoral education were mostly from the Faculties of Literature and Turkish Language and Literature departments, while the invitations to a small number of minstrels are from the institutions where professional music education is given. The research has provided the opportunity to make various determinations in line with the views and expressions of the minstrels about the importance of tradition, its contributions to the society as a cultural and historical document, how necessary it is to carry Turkish culture and music to the future, and the inclusion of the minstrel tradition in the Turkish education system through the education policies of the state From the data obtained, it is seen that the biggest problem experienced in the transfer and survival of this culture is the fact of unemployment (economical problems) encountered among minstrels in general. It can be suggested that regular and compulsory advertisements, films or music programs promoting the minstrel tradition should be organized under state control in every national channel to promote and disseminate the tradition and provide financial gain to minstrels who are alive.

Keywords: Minstrel Tradition, Turkish Folk Music, Interpretive Social Science (ISS), Music Education.

*Bu çalışma, Doç. Dr. Ülkü Sevim ŞEN danışmanlığında, Uygar ÖNALAN tarafından yapılan "Geleneksel Türk Halk Müziği Eğitiminde Âşıklık Geleneğinin Yer Alma Durumunun İncelenmesi" adlı yüksek lisans tezinin bir bölümünden geliştirilerek oluşturulmuştur.

**Yüksek Lisans Mezunu, Kağızman Çengilli Köyü İlköğretim Okulu Müzik Öğretmeni, uygaronalan@hotmail.com, ORCID: 0000-0001-6837-4082

***Doç. Dr., Atatürk Üniversitesi, Kâzım Karabekir Eğitim Fakültesi, Güzel Sanatlar Eğitimi Bölümü, Müzik Eğitimi Ana Bilim Dalı, usevimsen@atauni.edu.tr, ORCID: 0000-0003-2392-2326

1. GİRİŞ

Toplumun sahip olduğu kültürel değerler onun varlığının önemli bir ifadesidir. Kültürel değerler, bireylerin sahip oldukları kişilik özelliği gibi düşünülebilir. Kişilik ve kimlik sahibi olmak bireyler kadar toplumlar için de önemlidir. Bu nedenle kültürel değerlere ve bu değerlerin özel bir ifade/anlatım biçimi olan müzik kültürüne gereken önemin verilmesi toplumsal açıdan da gereklidir (Şen ve Delice, 2014, 1852). Kültürü oluşturan ana geleneklerden biri de âşıklık geleneğidir. Âşıklık geleneği, kamlık'tan ozanlık'a geçişin devamı olarak yeni işlevlerle olgunlaşan bir kurumdur. Gelenek, içinde barındırdığı değişim gücünü kullanarak her dönemde âşıklık kurumunda eklemlemeler ve çıkarmalar gerçekleştirmiştir (Fidan, 2017, 37).

Binlerce yıl içinde kültürleme, kültürlenme ve kültürleşme olayını en güzel şekilde yaşatan âşıklık geleneği ve bu geleneğin devamı için birer eğitim kurumu ve iletişim merkezi konumunda olan âşık meclisleri (medreseler, tekkeler, hanlar-kervansaraylar, kahvehaneler, konaklar-köy odaları veya düğün dernek yerleri gibi diğer toplantılar) yerelde ve genelde Türk kültür ve müziğinin gelişmesinde, özellikle geleceğe aktarılmasında büyük öneme sahiptirler. Türk kültüründeki geleneklerden biri olan tek kişilik çalma ve söyleme sanatı Türklerin varoluşundan, çağdaş döneme kadar önemli bir yer tutmaktadır. İmrani'nin (2017) Arkeoloji Kazıntılarda Karapapak Türklerinin Saz, Âşıklık Geleneği Tarihi adlı makalesinde belirttiği üzere, âşıklık geleneği; "müzik, halk edebiyatı, şiir sanatı, bestecilik, hikâye, rivayet söyleyicisi, dans ve icracılık gibi sanat türlerini kendi içerisinde birleştiren muhteşem Türk halk bilim alanıdır."

Türk kültürünün geçmişinden bugüne kadar süregelen geleneklerinden olan âşıklık geleneği, aynı zamanda halkın yaşantısını, duygu ve düşünce dünyasını en samimi ve en doğal şekilde aktarmanın yollarından biridir. Türk Kültürünü yansıtan ve kültür ögelerinin taşıyıcısı olan âşık müziği kültürel bir öge olarak, geleneksel halk müziğinin önemli bir kaynağını teşkil etmektedir. Âşıklık geleneğinin taşıyıcıları olarak âşıklar ise söz konusu kültür aktarımını sağlayan en önemli kişiler olarak değerlendirilebilir.

XV. yüzyıldan itibaren Türkiye sahasında varlığını hissettiren ve XVI. asırda da bağımsız bir edebiyat şubesi ve gelenek olarak Türk kültürü içindeki yerini alan "âşık edebiyatı" ve "âşıklık geleneği", usta âşık, gezici âşık, ordu şairi, kalem şairi, kadın âşık vb. tiplerle birçok tür, biçim vb. unsur ve özelliklere bünyesinde yer vermiş güçlü bir şiir ve sanat oluşumudur. Bu oluşumun temel özelliklerinden biri de "musiki-şiir" özelliğini taşıması, genellikle karşılıklı deyişme ya da atışma biçiminde icra edilmesi ve enstrüman olarak da sazın kullanılmasıdır (Yakıcı, 2007, 44).

Âşıklık geleneğinin vazgeçilmezi, bir eğitim kurumu ve iletişim merkezi konumunda olduğunu söylediğimiz kültürlemenin, kültürlenmenin ve kültürleşmenin en güzel şekilde yaşanmış-yaşanıyor olduğu âşık kahvehaneleri "köylerde, bucaklarda, kasabalarda şehir kahvehanelerinden sonra ortaya çıkmıştır" (Artun, 2018, 39). Düzgün (1998, 32), âşık kahvehanelerinin hem geleneğin icra edildiği hem de yeni âşıkların yetiştirildiği bir ocak olduğunu, en köklü geleneksel müzik eğitim yuvaları olan halk meclislerinde yetişmiş halk ozanlarının, büyük bir kısmının birer müzik icracısı ve müzik aktarıcısı olarak halka hizmet ettiğini belirtmektedir.

Âşıklık geleneğinin Anadolu'daki başlangıç noktası olan Kars'ta yaptığı çalışmalarda Reinhard (2019, 57-58), "âşık Murat Çobanoğlu tarafında kurulup işletilen ve âşık Şeref Taşlıova gibi diğer bazı usta âşıklarında burada yer yer bulunarak eğitim verdikleri, içtikleri çayın parasının dışında öğrendikleri bilgiler ve aldıkları saz-söz eğitimi için hiçbir ücret alınmayan halk âşıkları için bir tür eğitim ocağı-atölyesi kurulduğunu" belirtmiştir.

Günay'ın (2018, 84) açıklamalarına göre, XX. yy. Doğu Anadolu Bölgesi âşık fasıllarının kurulma amaçlarının başında eğlence ve zaman geçirme düşüncesi olduğu görülmektedir. Ama bu durum hem kahvehaneyi işleten açısından hem usta âşık tarafından hem de mesleği öğrenme niyeti olan kişiler yönünden farklı amaçlar barındırmaktadır. Gece boyu sürecek fasıl ile beraber dinleyiciler âşıkları pür

dikkat dinleyerek keyifle kahvehanecinin sattığı çayları yudumlarken, usta âşık da yaptığı fasıl sayesinde hem sazının sapında bulunan sicimden askıya para asılması ile geçimini sağladığı kazancını elde edecek hem de geleneği öğrenmeye meyilli genç âşık adaylarına karşı bir öğretmen rolü üstlenerek eğitim imkânı sağlamış olacaktır.

Reinhard (2019, 59) âşık Şeref Taşlıova ile yaptığı röportajda; "..şarkı söylemeyi ve saz çalmayı bakarak ve izleyerek öğrenirler. Yetkin olana dek öğretmenlerini ve öğretmenlerinin müziğini taklit ederler.." şeklinde âşıkların üstlendiği öğretici yönünü belirtmiştir. Güney (1971, 253), âşığın kendisini bir kuşa, sazını da onun kanatlarına benzeterek çırağın usta elinde yetişip yoğrulması sürecini; ".. Tanrı vergisi de ancak işlenirse gelişir, yoksa günün birinde kuruyup kaybolur. Bu bakımdan denilebilir ki, meydan âşıklarını ilk işleyen hayat ve tabiat; son işleyip geliştiren önünde diz çöktükleri usta âşıklardır. Biri bunları "aşk"a düşürür diğeri de "âşıklık"a ulaştırır" şeklinde belirtmiştir.

Ülkemizde geleneğin çok daha yoğun bir şekilde yaşandığı Doğu Anadolu Bölgesi (Kars-Erzurum bölgesinde) âşık kahvehanelerinde kurulan meclislerde dini ve milli konulu yüksek kültür değeri içeren eserlere çokça yer verilmektedir. Taşlıova (2006, 173) yöre halkının âşığa yaklaşımını şöyle ele almaktadır: "Âşığa, yöre halkının duyduğu saygının bir anlamı vardır. İcra sırasında âşığın söyledikleri, dinleyenlere hem hoş vakit geçirtmek gibi bir fonksiyonu üstlenir hem de kimi zaman, bundan daha da önemli olarak, öncelikle gençlerin, genelde ise bütün dinleyici kitlenin (genç, yaşlı) bilgilenmesini sağlar. Dolayısıyla âşık, dinleyici karşısında "bilge kişi" makamında bulunur. Bu makamda oturan âşığın, dinleyenleri nasihatle eğitmesine bu mekânlar imkân tanır."

Âşıklık geleneğinin ana hamisi, halktır. Âşık halk adına ve onun taleplerine göre geleneği yaratır ve değiştirerek geliştirir. Halk âşıklık geleneğinin icra töresini, temsilcisini, ürün ve mekânını biçimlendirir. Âşıklık geleneği, dolayısıyla âşıklar ve deyişler halkın belleğinde yaşar. Halk, âşıkları usta malı deyişlerine göre değerlendirir ve "usta malı dinlemeden, çalıp söylemeden âşık olunmaz" diyerek âşıklık geleneğinin ana eğitim sisteminin yaşatılmasını sağlar. "Halk hikâyesi, güzelleme, koçaklama, taşlama, atışma, muamma çözme, âşık makamları, özetle saz ve sohbet" halk ile âşık etkileşiminde yaratılmış ve geliştirilmiştir. Âşıklar her dönemde halkın ilgisinin kendilerini yaşattığını ve âşıkları korumanın kültürü korumak anlamına geldiğini vurgulamışlardır (Özdemir, 2021, 1039).

Âşık olmak için âşık olmaya hevesli olmak gerekir. Bu heves/istek bir âşık adayının o sanata yönelmesini sağlayan itici bir güç durumundadır. Hevesle birlikte söz ve ezgi yönüyle gerekli yeteneklere de sahip olmak gerekir. Öğrenme yeteneği, hafıza kuvveti, yaratıcılık, hazır cevaplılık kelime hâzinesinin genişliği, iyi ve etkili konuşabilme ve şiir söyleyebilme yeteneği, bunun yanında iyi bir müzik kulağı ve en önemlisi, vasatın üstünde bir zekâ, âşığın sanatında belirleyici olan başlıca amillerdir (Özarslan, 2001, 105).

Anadolu sahası âşıklığının, özellikle Kuzeydoğu Anadolu bölgesinde, olmazsa olmaz şartlarından birisi de doğaçlama olarak, meclis huzurunda karşılaşma-atışma yapabilmektir. Hikâyeciliğin de önemli icra alanlarından olan bu yörede, karşılaşma-atışma töresi, geleneksel hikâye anlatımında, kahramanların dilinden âşığın ustalığını göstermesi için imkân sağlamaktadır (Taşlıova, 2009, 90).

Medya'nın âşıklık geleneği üzerindeki etkisini Fidan (2017, 41-42) şöyle açıklamaktadır: "matbuatla başlayan, radyo, sinema ve televizyonla etkileşen ve internetle dönüşüm sağlayan kitle iletişim ortam ve araçları tüm kültürel alanlarda olduğu gibi âşıklık geleneğinde de etkisini sürdürmüştür. Eşzamanlılığını yitiren icra, yeni boyutlarda sınırlı kitleye sunulmuş, ürünü sunan aracılar ortaya çıkmış, kent merkezli yeni tarzlar ve rakipler ortaya çıkmıştır. İnternet teknolojilerinin hızlı bir şekilde değiştiği son on yılda Facebook ve YouTube gibi sosyal ağlar, günümüz âşıklarının var olma mücadelelerine tanıklık etmektedir."

Ekici'nin (2011, 19) Âşık geleneğinde usta-çırak ilişkisi/rolü hakkındaki görüşleri dikkate değerdir: "Âşık geleneği de, Türk kültürünün sözlü, görsel, işitsel ve materyal alanları gibi ustadan çırağa bir nakil, eğitim ve öğretim yolu ile taşınmaktadır. Âşıklık geleneğinin içinde bulunduğu durum ve geleceği usta âşıkların varlığına ve onların yetiştireceği çıraklara bağlıdır. Ancak günümüzde bu ilişkinin zayıfladığı, usta olarak tanınan âşıkların çırak bulamadıkları, çırak olmak isteyenlerin ise ya usta bulmakta zorlandıkları ya da çırak olma yaşını geçtikten sonra bir ustanın yanında kısa süreli kalmayı tercih ettikleri görülmektedir."

Ölçer-Özüner (2019, 45) araştırmasında; Âşıklık geleneğinin devamlılığı için atılması gereken adımları; "âşıkların sorunlarının bilimsel araştırmalarla tespiti, projeler geliştirilmesi, mirasın taşıyıcıları için kültürel mekânların yeniden canlandırılmasıyla âşıklık geleneğinin kent ortamında da sürdürülebilmesinin sağlanması, ivedilikle bu alanda faaliyet gösterecek güçlü bir sivil toplum kuruluşunun oluşturulması şeklinde sıralarkenayrıca koruma yaklaşımlarının merkezinde insanın/âşığın bulunmasının önemini belirtmiştir. Tüm bu iyi niyetli çabaların ise aşırı ticarileştirme, aşırı turistikleştirme, fanatikleşme, değer ve bağlamından uzaklaşma gibi tehlikelerin göz önüne alınarak devam ettirilmesi gerektiğini vurgulamaktadır."

Âşıklık geleneğini konu alan çok sayıda araştırma bulunmaktadır. Bu araştırmalardan "Âşıklık geleneğini ve Âşık edebiyatını" ele alan çalışmalardan bazıları şöyledir: (Özdemir, 2021; Bahadır, 2021; Ölçer-Özüner, 2019; Taşlıova, 2018; İmrani, 2017; Özdemir, 2016; Gökşen, 2012; Taşlıova, 2014; Oğuz, 2010;

Taşlıova, 2009; Yakıcı, 2007; Kaya, 2002; Artun, 2002; Çobanoğlu, 1999; Düzgün, 1998), araştırmalar içerisinde biraz daha sınırlı sayıda olan "Âşık müziğini" konu edinenleri sıralamak gerekirse: (Çınar, 2021; Çelik, 2021; Aras, 2020; Kurt, 2020; Oral, 2020; Fidan, 2017; Taşlıova, 2017; Sümbüllü, 2015; Tuttu, 2012; Turhan ve Kova, 2012; Durbilmez, 2010; Özarslan, 2001; Düzgün, 2009; Özdemir, 2002) olduğu görülmüştür. Bu araştırma konusu ile ilişkilendirilebileceği düşünülen "Âşıklık Geleneğinin Eğitim ve Genç Dinleyiciler" çerçevesinde ele alındığı (İlgar ve Polat, 2020; İmik, 2017; Zülfikar, 2014) az sayıda araştırma olduğu tespit edilmiştir.

2. ARAŞTIRMANIN AMACI

Bu araştırmada, geleneksel Türk halk müziği eğitiminde âşıklık geleneğine ne düzeyde yer verildiğine ilişkin durum tespiti yapılması amaçlanmıştır. Bu amaç doğrultusunda geleneksel Türk halk müziğinin kaynağından alındığı en sade hali ile öğrenilmesi, öğretilmesi, halk kültürü ve halk müziğinin korunması ile devamlılığı için gayret gösteren ve âşıklık geleneğinin yaşatıcıları olan âşıkların görüşlerine yer verilmiştir.

Geleneksel Türk halk kültürü ve müziğini bir arada yaşatan, yansıtan âşıklık geleneğinin geleneksel Türk halk müziği eğitiminde yeterli bir biçimde ele alınıp alınmadığı, bu araştırmanın ana problemini oluşturmaktadır. Araştırmanın problem cümlesi "Geleneksel Türk Halk Müziği eğitiminde âşıklık geleneğine yeterince yer verilmekte midir?" şeklinde oluşturulmuştur. Bu problem doğrultusunda aşağıdaki sorulara cevap aranmıştır:

1. Âşıkların, Geleneksel Türk Halk Müziği eğitiminde âşıklık geleneğine yer verilme durumuna ilişkin görüşleri nelerdir?
2. Âşıkların, Âşıklık geleneğinin Geleneksel Türk Halk Müziği ve eğitimindeki yeri ve önemine ilişkin görüşleri nelerdir?
3. Âşıkların, Geleneksel Türk Halk Müziği eğitiminde âşıklık geleneğine nasıl ve ne şekilde yer verilmesi gerektiğine ilişkin görüşleri nelerdir?
4. Âşıkların, beklentileri ve istekleri nelerdir?

3. ARAŞTIRMANIN YÖNTEMI

Geleneksel Türk halk müziği eğitiminde âşıklık geleneğine yer verilme durumunun incelendiği bu çalışma, katılımcıların düşüncelerini derinlemesine ortaya koyabilmek amacıyla YSB yaklaşımı temelinde gerçekleştirilmiştir. Bu çalışma nitel türde olup durum tespitine yönelik bir araştırmadır. Durum tespiti yapılırken araştırmaya katılanların bir insan kitlesinden oluşması nedeniyle, çalışma görüşme tekniği ile yürütülmüştür. Görüşme tekniği ile elde edilen verilerin analizinde yorum yapma gerekliliğinin ortaya çıkmasından dolayı, bu çalışma nitel bir özellik taşımaktadır. Çalışmada yer alan katılımcıların açık uçlu sorular aracılığıyla fikirleri sorularak, alınan cevaplar (görüşler) yardımı ile elde edilen veriler ışığında, ortak bir sonuca gidilmeye çalışılmasından, çalışmada kullanılan desen nitel araştırmalarda çoğunlukla kullanıldığı bilinen YSB yaklaşımıdır. "Yorumlayıcı yaklaşım, deneklerin sosyal olguya atfettikleri anlamlara odaklanmayı tercih eder. Böylece araştırmacı "ne, niçin oluyor?" sorusuna cevap bulmaya çalışır. Yorumlayıcı yaklaşımın bir özelliği de izah yaparken olgunun gerçekleştiği ortamı, çevreyi dikkate almasıdır. Bu niteliği ile yorumlayıcılık, pozitivist yaklaşımla karşılaştırıldığında daha az sayıda denekten oluşan bir örnek kitle ile ilgilenir. Ayrıca, elde edilen veriler genellikle nitel tekniklerle analiz edilir" (Coşkun vd., 2015, 65). "Yorumlayıcı yaklaşım, bağlama duyarlı olan, ötekilerin dünyayı görme biçimlerinin içine giren ve insan davranışlarına dair yasaya benzer kuramları test etmekten çok empatik bir anlayışı sağlamakla ilgilenen toplumsal araştırma tekniklerinin temelidir" (Neuman, 2016, 130-140).

3.1. Katılımcılar

Çalışmanın katılımcılarını sanatını aktif bir şekilde icra eden 14 âşık oluşturmaktadır. Araştırmanın verileri 2020 yılı Kasım ve Aralık ayları arasında âşıklarla yapılan görüşmeler sonucunda elde edilmiştir. Âşıklarla yapılan yüz yüze görüşmelerde gönüllülük esas alınmıştır. Araştırma kapsamında; 4'ü Kars'ta, 5'i Erzurum'da, 3'ü Ankara'da, 1'i İzmir'de ve 1'i İstanbul'da ikamet etmekte olan toplam 14 usta âşık ile görüşme sağlanmıştır.

Araştırmanın katılımcılarını âşıklıkların oluşturması ve verilerin toplanmasında görüşme tekniğinin kullanılmış olması, örnekleme tekniğinin sınırlılık (zaman, maliyet, ulaşılabilirlik) potansiyelini de beraberinde getirmiştir. Bu nedenle de örneklem seçimi sınırlılık(lar) potansiyeli hesap edilerek belirlenmiştir. Araştırma olasılıksız örnekleme tekniklerinden biri olan "kartopu örnekleme" tekniği ile gerçekleştirilmiştir. "Kartopu örnekleme metodunda ilk önce ulaşılması güç olan o çalışma evreninden bir ögeye /birebir ulaşılır, sonra o ögenin yardımı ile diğer bir ögeye, sonra onların yardımlarıyla başka ögelere ulaşılarak, hedeflenen örnek büyüklüğüne ve çeşitliliğine ulaşılmaya çalışılır" (Başıbüyük vd., 2011, 129). Tablo 1'de görüşme yapılan âşıkların demografik bilgilerine yer verilmiştir.

Tablo 1: Görüşme Yapılan Âşıkların Demografik Bilgileri.

Görüşmeci	Cinsiyet	Yaş	Eğitim Durumu	Meslek
G.Â. 1	Erkek	61	İlkokul	Emekli
G.Â. 2	Erkek	56	Ön Lisans	Gazeteci
G.Â. 3	Erkek	59	Lise	Emekli
G.Â. 4	Erkek	47	Ortaokul	İşçi
G.Â. 5	Erkek	55	Lise	Emekli
G.Â. 6	Erkek	60	İlkokul	Emekli
G.Â. 7	Erkek	70	İlkokul	Esnaf
G.Â. 8	Erkek	60	İlkokul	Emekli
G.Â. 9	Erkek	57	İlkokul	Âşıklık
G.Â. 10	Erkek	64	Ortaokul	Esnaf
G.Â. 11	Erkek	70	Lise	Emekli
G.Â. 12	Erkek	63	İlkokul	Emekli
G.Â. 13	Erkek	57	Lise	Emekli
G.Â. 14	Erkek	68	İlkokul	Çalışmıyor

Tablo 1'de görüşme yapılan kişilerin etik gereği isimlerine yer verilemeyeceğinden verilerin analizinde kodlamalara yer verilmiştir. Buna göre "G. Â." Görüşme yapılan Âşık olarak belirlenmiştir. Veri toplama aracı olarak araştırmacılar tarafından hazırlanan açık uçlu dokuz sorudan oluşan yarı yapılandırılmış görüşme formu kullanılmıştır. Araştırma prosedürü Atatürk Üniversitesi Eğitim Bilimleri Birim Etik Kurulu'nun 31.12.2020 tarihli ve 15/04 sayılı kararı ile onaylanmıştır. Araştırma verilerine yer verilirken sınırlı olmak üzere bazı cevaplar bir âşık veya kişiyle ilişkilendiği için yanlış anlaşılmaya veya başka türlü bir olumsuzluğa neden olmamak amacıyla metinden çıkartılmıştır.

4. BULGULAR VE YORUM

4.1.Araştırmanın birinci alt problemi olan "Âşıkların, Geleneksel Türk Halk Müziği eğitiminde âşıklık geleneğine yer verilme durumuna ilişkin görüşleri" doğrultusunda elde edilen verilere göre yorumlara yer verilmiştir.

Elde edilen bulgulara göre görüşme yapılan âşıklardan bazıları mesleki müzik eğitimi verilen kurumlarda Türk halk müziği eğitimi içerisinde âşıklık geleneğine yeterince yer verildiğini düşünürken bazıları yeterince yer verilmediğini ifade etmişlerdir. Görüşme yapılan âşıkların ikisi mesleki müzik eğitimi verilen kurumlarda Türk halk müziği eğitimi içerisinde âşıklık geleneğine yeterli ve makul düzeyde yer verildiğini, beş

âşık bu kurumlarda âşıklık geleneğine kısmen, sadece türküler anlamında yer verildiğini ve âşıklardan yedisi ise yeterince yer verilmediğini düşündüklerini dile getirmişlerdir.

Mesleki müzik eğitiminde âşıklık geleneğine yer verildiğini düşünen âşıkların görüşleri şöyledir:

"Tabi ki düşünüyorum. Onların öğrettikleri o türküler ve o kaynaklar halk ozanlarının eserleridir. Teşekkür ediyorum o kurumlara halk ozanlarının şiirlerini ve türkülerini kullandıkları için" (G. Â. 1).

"Tabi ki düşünüyorum. Ozan eski Türklerde saz çalıp şiir okuyan kişiler olup bu geleneği devam ettiren o kurumlardır" (G. Â. 14).

Yine mesleki müzik eğitimi verilen kurumlarda geleneksel Türk halk müziği eğitimi içerisinde âşıklık geleneğine sadece söz olarak yer verildiğini ama geleneğin üslubu bakımından uzak olduklarını belirten âşıkların görüşlerinden öne çıkanlar ise şöyledir:

"Biraz düşünüyorum. Türk Sanat Müziği okuyan sanatçılarımız dahil. Onlar bile bizlere ait olan sözleri okuyorlar" (G. Â. 6).

"Âşıklık geleneğine sadece sözde yer veriliyor. Tam anlamıyla bizim istediğimiz şekilde yer verilmiyor" (G. Â. 11).

"Tam olarak verilmiyor. Türküler sözler neyse de bilhassa âşıklığın tam üslubunda kesinlikle yeri yok" (G. Â. 12).

Âşıklık geleneğinin her şeyden önce kendine ait bir felsefesinin olduğunu tekrar tekrar vurgulayan âşıklar, bu kurumlardan çevrelerinde herhangi bir manevi destek görmediklerini ve tüm bunlarında bu kurumlarda âşıklık geleneğine yer verilmeme noktasında bir görüş bildirmek için yeterli olduğunu net bir şekilde belirtmişlerdir. Âşıklık geleneğine hak ettiği değerin verilmediğini ifade eden yedi âşık ise konu hakkında görüşlerini ve bu hususta duydukları kaygılarını şöyle ifade etmektedir:

İster üniversitelerde olsun ister halk müziğinin icrasını sağlayan devlet kurumları olsun ister Konservatuvarlar olsun âşıklara yeterince yer verdiklerini düşünmüyorum. Âşıkların yapmış oldukları türkülerle besleniyor, bu türküleri söylüyor repertuvarlarına alıyorlar, haz alıp onlarla besleniyorlar fakat bu türküleri ortaya çıkaran âşıklara yer vermiyorlar. Şu an üniversitelerimizde saz çalıp, şiir yazan, türkü söyleyen kaç tane aşığımız kadrolu olarak çalıştırılıyor, göremiyorum. Konservatuvarlarımızda kaç tane aşığımız çalıştırılıyor ekmek kapısı aralanmış gel bu geleneği sürdür denmiş, rastlayamıyoruz. Radyo evlerinde TRT Erzurum, Ankara, İstanbul radyo evlerinden emekli olmuş kaç tane âşığımız var gösterin bakalım. Devlet iki âşığa Kültür Bakanlığı tarafından kadro vermiş burada otur maaşını al sen bizim devlet sanatçımızsın demiş başka bir şey yapmamış. Âşıklık geleneği böyle mi yaşatılır. Alıyorsun radyo evlerine yüzlerce sanatçı çalıştırıyorsun onlara da âşıkların türkülerini söyletiyorsun fakat iki tane âşığı kadrolu olarak alıp orada barındırmıyorsun. Âşıklar da malum geleneğin revaçta olmadığından, para getirmediğinden geleneği bırakarak başka işlerle uğraşmaktadırlar, bu işe mecbur bırakılmaktadırlar (G. Â. 2).

Türk halk müziği eğitiminde âşıklık geleneğine yer verilmediğini düşünen âşıklardan biri, halk türkülerinden örnek vererek okudukları türkülerdeki sözlerin yanlış kullanılması hususunda Türk halk müziği

sanatçılarının veya müzik eğitimcilerinin bu konuya dikkat etmediklerini veya hiç bilmediklerini ileri sürmektedir.

Eğer âşıklık geleneğine yeteri kadar eğilseler, ben şunu da görüyorum usta malı olan türkülerin sözlerini edebiyat değerlerini hep yok ediyorlar. Kendilerine göre oraya bir söz uyduruyorlar, bilmiyorlar ki bu âşık o sözü oraya işleyene kadar neler çekmiş neler çekmiş. Bu bizim âşıklık geleneği halk şiirine dayanır, halk edebiyatına dayanır. Dolayısı ile bizlere ait olup sanatçılara verilen, TRT de özellikle Türk halk müziği repertuvarına alınan türküleri-usta malı eserleri, lütfen halk edebiyatının kurallarına göre yazılan şiirleri bozmayın. Örnek verecek olursak; "Sevdiğim cemalin güneşim ayım, seni seven oğlan çeker ezvahın" deyince bakın ne kadar düşük oluyor. Ama usta onu yazarken şöyle demiştir; "Sevdiğim cemalin güneşim mahım, seni seven âşık çeker ezvahın." Burada mahım eski dilde ay demektir ama bakın ne kadar uyumlu bir akış oluyor.

Böyle binlerce örnek vardır. Dolayısı ile bu da özellikle Konservatuvarların, Güzel Sanatlar Fakültelerinin ve TRT'nin âşıklık geleneğine ve sözlü edebiyata önem vermediğini sadece müzikle ilgilendiğini ve sözlü edebiyat hakkında yeterli bilgisi olmadığını da gösteriyor (G. Â. 5).

Âşıklık geleneğine değil eğitim kurumlarının, devlet nezdinde bile çok fazla sahip çıkılmadığını net bir şekilde belirten ifadeleri şöyledir:

Hayır asla. Bir alet olarak kullanılır sadece, benim gözümde ama başka arkadaşlar ne düşünebilirler bilemiyorum. Yetiştirme yerlerinde olan bir enstrümandır alınır ele çalınır, kullanılır ve tekrar yerine bırakılır (G. Â. 7).

Hayır hiç görmedim hiçbirisi de yapmıyor keşke verseler. Hiçbir arkadaşımın da gördüğünü sanmıyorum, sen de o okulu bitirdin sen de bulamazsın. Devletin bu konuda âşıklarla ilgili hiçbir şey yaptığını görmedim. (G. Â. 10).

Hayır verilmedi. Yeterince değil, çok ilgi de olmadı. Ben hiç hatırlamıyorum belediyenin, Konservatuvarın veya Kültür Bakanlığının bununla ilgili çalışması bile yok. Kültür Bakanlığı sadece bizi çağırıyor orada heyet var ben o heyetten 1988 de üç defa geçtim ve bana soruyor Sümmani makamından bir örnek verir misin? Ben orada onlara Sümmani makamı yoktur biz müzisyen değiliz bizde Sümmani ağzı var, Şenlik ağzı var, Kars ağzı var, Erzurum ağzı var şeklinde cevap veriyorum bana bakıp gülüyorlar kartımı verip yolcu ediyorlar. Orada neden bir eğitim olmasın, bu âşık havaları için neden Kültür Bakanlığında başlarında bir usta âşık olacak şekilde çalışma yapılmasın ki ama Şeref Taşlıova Kültür Bakanlığında varken de yapılmadı maalesef (G. Â. 9).

Hayır verilmiyor çok net olarak söylüyorum bunu (G. Â. 4).

Hayır düşünmüyorum. Ortaokul ve liselere gittik ayrıca üniversitelerin Edebiyat bölümlerine gittik ama Konservatuvarlar gibi Müzik bölümlerine gitmedik. Maalesef çağırılmadık çalışma hususunda sanatsal anlamda. Sadece özel olarak bazı hocalarımızın daveti üzerine gittik. İsmi güzel konu bütünlüğü var ama bu sanatın o camia içerisinde olmadığına üzüldük. Batı klâsik müziği çalıyor orada. Âşıklığın ve ozanlığın baş harfi yok. Ama Eğitim Fakülteleri Edebiyat bölümlerinde bulunduk (G. Â. 3).

Âşıklara, lisans, yüksek lisans veya doktora eğitiminde kendileri ile görüşme yapmak üzere müzik eğitimi kurumlarından gelenlerin olup olmadığı sorulduğunda, daha çok Edebiyat Fakültelerinden ve Türk Dili ve Edebiyatı bölümlerinden talep geldiğini belirtmişlerdir. Bu hususta âşıkların verdikleri bilgiler şöyledir:

"Müzik üzerine yüksek lisans çalışması da oldu ama daha çok Edebiyat bölümünden gelenler oluyor. Bizleri gelip bitirme tezine doktora tezine yazanlar oluyor. Yine şu an bir arkadaş da Konservatuvardan gelmiş bitirme tezi için çalışma yapacak benimle" (G. Â. 5).

"İsim ve sayısını hatırlamıyorum fakat çok çalışma oldu ama bu çalışmalar daha çok Edebiyat bölümlerinden gerçekleşti" (G. Â. 6).

Yine Müzik ve Edebiyat bölümlerinden gelerek kendileri ile lisans-yüksek lisans/doktora çalışması yapılan âşıklardan iki tanesinin belirttiği üzere, kendileri ile müzik alanında yapılan çalışmaların derleme faaliyetleri şeklinde gerçekleştirildiğini şöyle ifade etmişlerdir:

"Bir kişi Ardahan Üniversitesi Güzel Sanatlar Fakültesinde lisans bitirme tezi için türkülerim üzerinde derleme çalışması yaptı. Yine bir Edebiyat hocası doktora çalışmasında kullanmak üzere şahsım ve şiirlerim ile ilgili çalışma yaptı" (G. Â. 1).

"Öğrenciler tabi ki zaman zaman geliyorlar. Benim hayat hikâyemi yazıyorlar, benim türkülerimi yazıyorlar götürüp notaya döküyorlar. Tez hazırlıyorlar ki bunları da yönlendirenler üniversitelerdeki hocaları oluyor. Onlar da öğrenmek için değil genelde derleme ve tezlerini hazırlamak için geliyorlar" (G. Â. 2).

Geleneğin temsilcisi âşıklar, kendileri ile görüşme yapmak için çeşitli illerden gelenleri şu ifadelerle belirtmektedirler;

"Çok oldu ve halen de oluyor. Geçen gün yine Zonguldak Karaelmas Üniversitesinden gelmişlerdi ve mahlas üzerine canlı dinleme ortamı oluşturarak burada çalıştık kendileri ile. Müzik üzerine Ege Üniversitesinden iki kişi ile çalıştık" (G. Â. 3).

"Erzurum'dan iki kişi geldi. Adana'dan bir kişinin çalışmasına telekonferans ile katıldık. Kars Devlet Konservatuvarından ve Sakarya'dan iki hocamızın doktorasına yardımcı olduk. Birçoğunu da hatırlamıyorum. Hemen hemen sayı 10'a yükseldi" (G. Â. 4).

"Halk ozanlığı konulu tez çalışmaları için birkaç kişi geldi tabi ki. Bir kardeşimiz Kars Kağızman Yalnızağaç köyünden geldi ve benim köyümdür Yalnızağaç köyü. İki tane de hanım kardeşimiz geldi ayrı ayrı birisi Afyon'dan diğerini de hatırlamıyorum, âşıklık geleneği hakkında röportaj yaptık tez çalışmaları için" (G. Â. 11).

Âşıklık geleneği ile ilgili sadece Türk Dili ve Edebiyatı bölümlerinden gelinerek çalışma yapılan âşığın; "Âşık Ehl-i dildir sözün güzelini yapar, âşık müzik branşlı değildir" şeklindeki ifadeleri ile konuya sitemli yaklaştığı görülmektedir. Devamında görüşmeci âşık, görüşmeye gelenlerin Edebiyat bölümlerinden geldiğini belirtirken, kendisinin müzik üzerine çok bir şey bilmediğine mecazi bir vurgu yapmak için; "Erzurum'da azdır 25' i bulur Kars'ta Azerbaycan kültüründen dolayı da biraz daha fazladır. Yani âşık olarak müzik adına pek bir bilgimiz yoktur nota bilmeyiz, ustamızdan öğrendiğimiz havaları ancak çalar okuruz" (G. Â. 7) şeklindeki ifadelere yer verdiği görülmüştür.

Toplam 14 âşık ile gerçekleştirilen görüşmelerden elde edilen bilgilere göre; altı kişi ile hem Müzik bölümlerinden hem de Türk Dili ve Edebiyatı bölümlerinden görüşmeler gerçekleştirildiği anlaşılırken, iki âşık ile Müzik bölümleri dahil olmak üzere herhangi bir bölümden lisans-yüksek lisans/doktora çalışması görüşmeler/çalışmalar yapılmadığı anlaşılmıştır. Beş âşık ile sadece Edebiyat alanında çalışma yapılırken 14 âşıktan sadece bir tanesi ile müzik üzerine çalışma gerçekleştirildiği görülmüştür. Âşıklar ile sadece âşıklık geleneğinin aktif olarak yaşadığı iller ve bölgeler değil de Türkiye'nin çeşitli illerinden bu konu ile ilgili çalışma yapıldığı anlaşılmaktadır.

Geleneği devraldığı babası Âşık Laçin'e ve kendisine ait birçok türkünün bulunduğunu dile getiren görüşmeci âşık, elinde bu kadar türkünün bulunduğunu ve böyle çalışmalarda kullanılabilecekken kendisi ile müzik üzerine herhangi bir çalışma yapılıp geleneğe ve taşıdığı kültür ögelerine sahip çıkılmamasına sitemini şöyle dile getirmektedir:

Gelen oldu da müzik üzerine gelen olmadı. Gazi Üniversitesi Edebiyat bölümünden bir genç kardeşimiz tez hazırlıyor, ben bütün bilgilerimi veriyorum ama müzik üzerine çalışma yapan daha hiç olmadı. Yöremizde 114 tane âşık havası var. Bir Bala Memmed, bir At Üstü, bir Zarıncı, bir Kağızman Sallaması, bir Derbeder makamıdır bunları birileri yapmış koymuş. Sonra gelen insanlar ne yapmış? Hâlbuki benim şu an kendime has olan (benliği sevmem ben ama) aşağı yukarı 1000 tane eserim var ve halen de durmuyorum üretiyorum, ortaya bir şeyler çıkarmaya çalışıyorum. Bundan dolayı isterdim benim ile müzik üzerine çalışmalarını (G. Â. 10).

Bir diğer âşık ise kendisi ile Edebiyat bölümlerinden yapılan görüşmeleri şu ifadelerle belirtmektedir:

Müzik üzerine değil de Edebiyat Bölümlerinden gelerek beni tez konusu olarak çalışanlar oldu. Atatürk Üniversitesinden bir hocamız klip ve tezimi yaptı 60 tane kadar şiirimle beraber hayatımı anlattı. Daha önce bir hocamız hayatımı çalıştı ve bu çalışma Türkiyat dergisinde yayımlanmıştı. Tabi bunlar eserlerimi Halk Müziği olarak değil de şiir olarak aldılar, hayatımı yazdılar. Türkiyat dergisinde yayımlandıktan sonra Azerbaycan'da da ilgi gördük, Azerbaycan'a davet edildik ve şiirlerimiz yayımlandı orada. Ayrıca bu vesile ile diğer Türk Cumhuriyetlerine kadar da duyulabildik oralarda da ilgi gördük (G. Â. 13).

Sadece müzik üzerine yapılan çalışmalar hakkında görüşmecinin belirttiği; *"Tarihi şu an hatırımda yok fakat şunu biliyorum teyp ile gelmişlerdi sazlı ve sözlü bir kayıt gerçekleştirmiştik. Âşıklık geleneğindeki eski havalara çok önem vermişlerdi ve benim yaptığım türküleri de seçerek kayıt altına aldılar" (G. Â. 12) ifadesinden bu zamana kadar kendisi ile görüşülmesinin tek seferden başka gerçekleşmediği anlaşılmaktadır.*

Müzik üzerine çalışma yapılan âşık sayısının az olmasına karşılık çalışmamız dışında herhangi bir lisans-yüksek lisans/doktora çalışmasına katkı sağlamasına vesile olunmamış âşıkların olduğu da tespit edilerek bu konu hakkında âşıkların kendi görüşleri şöyledir:

"Öyle bir şey daha gerçekleşmedi" (G. Â. 8).

"Hayır daha önce bu konularda benim yanıma gelen, fikirlerimi alan, görüşlerimi isteyen hiçbir alandan hiçbir kimse olmadı, şu an siz ilk kişi olacaksınız" (G. Â. 14).

Gerçekleştirilen görüşmelerde bazı âşıklar derslere davet edildiklerini veya geleneğin büyük kitlelere tanıtılması adına üniversitelerin yaptıkları davetler ve düzenlenen konser etkinliklerinde bulunduklarını dile getirmişlerdir. Bu davetleri yer ve zaman olarak belirtebilirlerken geleneğin tanınabilmesi ve yaşayabilmesindeki en önemli dönemecin eğitim kurumları olduğunu da sıkça vurgulamışlardır.

Yapılan görüşmelerde 11 âşığın üniversitelerden gelen çeşitli davetlere icabet ettikleri fakat iki âşığın haricinde diğer âşıklara gelen davetin mesleki müzik eğitimi veren kurumlardan olmadığı anlaşılmıştır. Mesleki müzik eğitimi veren kurumlardan gelen davetlerin yaşadıkları illerde bulunan Konservatuvarlar tarafından gerçekleştirildiğini belirten âşıkların ifadeleri şu şekildedir:

"Konservatuvara gitmiştim. Orada bir bayan öğretmen vardı Erzurum'da. Ya bizim neden haberimiz yok gibisinden konuştular. Tüm salon öğrenciler dolu ders için götürdüler program yaptık" (G. Â. 6).

"Evet birkaç kez Kars Konservatuvardan davet edildik" (G. Â. 4).

Gelen davetlerin çoğunun Türk Dili ve Edebiyatı bölümlerinden olduğunu belirten âşıklar, katıldıkları dersler ve dinletilerin sırası ile Halkbilim, Dil-Tarih-Coğrafya Fakülteleri tarafından gerçekleştirildiğini ifade etmişlerdir. Konu hakkında görüşülen âşıklara ait dikkat çeken bazı ifadeler ise şöyledir:

Gazi Üniversitesi başta olmak üzere birçok üniversiteye gittim ve hocalarımız ile derslere girdim, âşıklık geleneğini anlattık, âşıklık geleneğinin değerli olduğunu hissettirdik. Ama bu da yeterli değil tabi ki. Bize gelen ders davetleri Edebiyat Fakültelerinden olduğu gibi ilginçtir ki Dil ve Tarih-Coğrafya Fakültelerinden de oldu. Tabi ki isterdim beni *Konservatuvarlar ve Güzel Sanat Fakülteleri* de davet etsin, iç içe olalım bir şeyler çıkaralım ortaya (G. Â. 10).

Türk Halk Edebiyatı derslerine üniversitelere çağırırdılar canlı gider derslerde geleneğimize, sohbetimize Divan ile Güzelleme ve Kahramanlık türküleri ile başlar Köroğlu ile bitirir veya hikâyeli türküler söyler, bunları icra eder ders mahiyetinde anlatırdık. *Güzel Sanatlar Fakülteleri değil Türk Dili ve Edebiyatı Bölümlerinde gerçekleşen* 45 dakikalık bir ders sohbet havasında geçerdi (G. Â. 8).

Ege Üniversitesi'nden davet edildiğimi hatırlıyorum bir ya da iki sefere mahsus. Tabi bu davet edildiğim bölümler Güzel Sanatlar Fakültesi veya Konservatuvar değildi Edebiyat Fakültesiydi, âşıklık ve ozanlık konulu derslerdi (G. Â. 11).

Bu görüşlerin dışında türkülerinin birçok Türk halk müziği sanatçısı tarafından okunduğu öğrenilen fakat üniversitelerin hiçbirinden hiçbir bölümden (Konservatuvarlar, Edebiyat Fakülteleri gibi) davet almadığını belirten âşığın konu hakkındaki görüşleri ise aşağıda verilmiştir:

Birinci soruda zikrettiğimiz gibi âşıklara kurumlardaki kadrolarda yer verilmediği gibi dışarıdan davet edilerek derslere sokulan öğrencilere bilgi veren de yoktur zannımca, devede kulak gibidir bu durum. Şehir merkezlerinde bir âşığı tutarak götürülüp bu âşıklık geleneğini yaşatıyor diyerek bir şiir okutup bir çay içirip yolcu edilmesiyle bu iş yaşatılmaz. O kurumun içerisinde olsa derslere girebilir, geleneğin icaplarını tüm öğrencilere aktarır ki öğrencilerinde bu geleneği öğrenerek yaşamasına vesile olur. Yeterli değil. Ben hiç davet edilmedim. TRT İzmir radyo evinden bir Türk halk müziği sanatçısı beni davet etti. Bu radyo evinde 2 tane de âşık çalışıyor olsa idi o kişiler program yaparlardı. Aynı durumu üniversiteler ve konservatuvarlar için de geçerli görüyorum. Bu şekilde olsa üniversitelerde derslere girer öğrencilere tanıtırız. Öğretmenler bunu kitaptan okuyarak öğrenciye anlatırken âşıklar bunu öğrencilere birebir yüz yüze anlatacaktır (G. Â. 2).

Üniversitelerin mesleki müzik eğitimi hariç diğer bölümlerinden davet edilerek derslere katılmış diğer âşıkların görüşleri ise şöyle belirtilmiştir:

Olmadı, ancak üniversitelerin Edebiyat Fakültelerinden belli başlı hocalarımız tarafından şahsi çalışmalar oldu. Ankara'da Gazi Üniversitesinden hocalarımız vardı beni ve bir arkadaşımı davet ederek derslerde âşıklık geleneğini anlattırıp icra yöntemi ile gösterdik (G. Â. 10).

Yaptığımız üniversite çalışmaları hep Edebiyat Fakültelerinde gerçekleşti, Konservatuvarlar, Güzel Sanatlar Fakülteleri ve Eğitim Fakültelerinden böyle bir davet gelmedi. Hatta Şeref Taşlıova "Türkiye Musiki Eseri Sahipleri Meslek Birliğinde" (MESAM) de üyeydi Türk Dil Kurumunda üyeliği vardı ve yönetimdeydi. Türk Dil Kurumunun bir projesi kapsamında her üniversiteye dört ya da beş âşık gönderilerek bütün talebelere eğitim amaçlı Halk Âşıklığını aktarma programları düşünüldü ama bunlarda olmadı, maalesef gerçekleşmedi (G. Â. 9).

İfadelerine yer verilen âşığın çeşitli kurum ve kuruluşlardan aldıkları sözlerin sonraki aşamada gerçekleşmediği yine bu hususta, resmi yazışmalarda yaşanan kopmalar, zamanın içerdiği sosyal veya siyasal dengeler, yapılması istenilen-planlanan çalışmaların yasa ve yönetmelik ile uygunluğu, kurum veya kuruluşların bu konulara ayırabileceği bütçeler vb. gibi artırılabilecek çeşitli sebeplerle ilişkili olabileceği göz önünde bulundurulabilir.

Görüşme sağlananlar arasında, dört âşığın belirttiği üzere Kültür Bakanlığından ve İl Valiliklerinden onay alarak (bu âşıklar ayrı illerde yaşamakta ve birbirlerinden bağımsız bir şekilde böyle bir görevi talep etmişlerdir) yaşadıkları illerde bulunan Üniversite Rektörlükleri ve Milli Eğitim Müdürlüklerine bağlı kurumlarda ücretsiz olarak derslere girme-dinletiler yapma teklifinde bulunmuşlardır.

Âşıklar konu ile ilgili görüşlerini şu ifadelerle aktarmaktadırlar:

"Hatta kültür müdürlüğüne müracaat ederek bu kadar okul ve genç var ki Kars'ta da 15-20 âşık var, maddi olarak bir şey istemiyoruz bizi bu gençler ile buluşturmaları için görüşmeler sağladık. Evet denildi ama sonuç yok maalesef" (G. Â. 3).

"Edebiyat Fakültesine bir yazı yazdık, daha doğrusu onlardan önce teklif geldi. Dedik işi bilen arkadaşlara bir hak tanınsın ki o işi seven hocalarımız da vardı üniversitede onlar da istiyorlardı. Bir hocamızla üniversitede 3-4 yıl program yaptık" (G. Â. 7).

Yapılan görüşmeler ışığında geleneğini aktif bir şekilde sürdüren âşıkların, üniversitelerde belli bir düzeyde etkileşimde bulunmalarının dışında gönüllü olarak diğer eğitim kurumlarına taşıma istekleri olduğu, bunu da eğitim kurumlarında geleneği seven, ilgi duyan öğretim üyeleri ya da yöneticiler vesilesiyle bir nebze de olsa gerçekleştirebildiklerini belirttikleri görülmektedir.

4.2. Araştırmanın ikinci alt problemi olan "Âşıkların, Âşıklık geleneğinin Geleneksel Türk Halk Müziği ve eğitimindeki yeri ve önemine ilişkin görüşleri" doğrultusunda elde edilen verilere göre yorumlara yer verilmiştir.

Görüşme sağlanan âşıklar içerisinde Türk Halk Müziği sanatçıları tarafından okunan türkülerden bazılarının sahibi olduklarını söyleyenlerin olduğu görülmektedir. Geleneği aktif bir şekilde sürdürdüğünü ifade eden görüşmecinin görüşleri şu şekildedir:

Benim yaklaşık 30-40 tane türküm TRT sanatçıları tarafından okunuyor.. Şimdi Türk halk müziği denince aslında âşıkların yapmış oldukları türküler akla gelir. Kağızman'a ısmarladım nar gele türküsü bir anonim türküdür fakat bu türküyü yapan derinine inin araştırın yine bir âşıktır, bir ozandır. Ben şu an anonim kokan anonim türünde Kağızman ve Kars ile ilgili çok türkü yapmışım. Fakat kaybolmasın diye sonunda mahlasımı kullanmışım. Belki o insanlar da mahlasını kullanmıştır ama halk arasında okunduğundan mahlası da unutulmuştur bu nedenle anonimleşmiştir. Bu nedenle her türkünün arkasında mutlaka bir âşık bir ozan

vardır. Yani sıradan bir insan 8 heceyi 7 heceyi redifi kafiyeyi bir araya getirip şiir veya türkü yapamaz. Bu işin, bu geleneğin içinde yoğrulmuş insanlar bu türküleri yapmış ve Türk halk müziği demek âşıklık geleneğinin ürünü demektir. Bugün söylenen türküleri gidin inceleyin. Mesela 1000 türkü varsa 900'ü âşıkların ürünüdür, kalanı geleneğin dışında kalan vatandaşa aittir, geleneğin getirdiği ürünlerdir bugün de olduğu gibi. Bu nedenle Türk halk müziği denince âşıklık geleneğini dışarıda bırakamazsın çünkü onu besleyen kaynaktır âşıklık (G. Â. 2).

TRT repertuvarına eser kazandırdığı ve derleme çalışmaları da hesaba katılırsa, âşıkların bu konudaki önemi ve değeri ortaya çıkacaktır. Aynı durumdan bahseden diğer bir görüşmeci, Kültür Bakanlığı bandrollü 35 tane kaset çıkardığını müzik eğitimi alan oğlu başta olmak üzere birçok müzisyen/müzik öğretmeni tarafından eserlerinin notalandırılarak albümlerde okunduğunu belirttiği görüşleri şöyledir:

Oradan gelen hocalar var, eğitim fakültesinden, güzel sanatlar fakültesinden ve konservatuvardan bizi dinliyorlar. Türk halk müziği ile âşıklık geleneğinin bağını sordular; ben bir köprü kurdum dedim köprü vardır ağacın kökü âşıklardır yaprakları dalları ise Türk halk müziğidir. Eğer o kök olmazsa o dallar da olmaz, yani gücü bizden alırlar. Türk sanat müziği okuyan sanatçılarımız dahil. Onlar bile bizlere ait olan sözleri okuyorlar. Bir aşığın türküsünün sözlerini alıp sadece Türk sanat müziği makamında okumuşlar aynı şeyi ben de yaparım, siz de yapabilirsiniz. Bizim isteğimiz bu. Halk müziği bize daha yakındır. Benim şu an halk müziğinde kaç tane türküm var. Ben daha ağır makamda okurum ama halk müziğinde biraz daha pratik okunabilir. Ayrı değildir halk müziği ile âşıklık. Benim söylemesi ayıptır 35 tane kasetim var. Hepsinde Kültür Bakanlığının bandrolü var. Şu an benim kaç tane türkümü benim oğlum da müzik okudu ve notaya döktü, kayda aldı beraber de kayda girdik (G. Â. 6).

Şimdi zaten biz üreteniz onlar tüketen. Yani bizim diğer düşünün ki bir âşık Veysel'den alınan eserler Türk halk müziğine göre üretilmiştir. Bir yörenin yerleşkesindeki insanlar tarafından üretilen insandan insana dilden dile dolaşan ve kültürünü, ezgilerini yani tabi Türk halk müziğinin özü demektir, Türk halk müziğinin temeli-kaynağı da âşıktır (G. Â. 13).

Akrabaları içerisinde (babası, amcası, dayısı, kardeşi, oğlu) birçok kişinin bu geleneğin temsilcisi olduğunu söyleyen âşık görüşlerini şu şekilde ifade edilmektedir:

Dediğim gibi kulak verin halk müziğini dinleyin, âşıklığın arşivine de bakın. Âşık olmazsa halk müziği olmaz. Piyasadaki türküleri Karacaoğlan, Dadaloğlu, Emrahlar, Keremler, Veyseller, Şenlikler, Sümmaniler hepsi söylemiş de söylemiş. Halk müziğini icat eden de âşıklar. Türk kültürü babında da tüm milletler âşıksız ozansız ve türküsüz yaşayabilir, Türk milleti Türklük çerçevesi içerisinde Türk İslam coğrafyası içerisindeki hiç kimse âşıksız, ozansız yaşayamaz. Çünkü onun geninde, onun fıtratında bu var (G. Â. 3).

Amcasından geleneği devralan diğer bir âşık ise âşıklık geleneğinin Türk halk müziği ile bağlantısı hakkında şunları belirtmiştir:

Türk halk müziğine zaten baktığımız zaman Türkiye Radyo ve Televizyon Kurumu olsun veya bu müziğin icra edildiği diğer yerlerde söylenen türkülerin hep geçmişte yaşamış olan veya şu an hayatta olan âşıkların türküleri olduğunu görüyoruz. Bunu orana vurduğumuz zaman bu türkülerin en aşağı %70 kadarı âşık türküleridir diyebilirim. Dikkat ederseniz bir Türk halk müziği sanatçısının okuduğu türkülerden hiç yoksa bir tanesi kesinlikle herhangi bir âşığındır (G. Â. 12).

Âşıklık geleneği, âşık Garibin dediği gibi, "Biz içimizi türkülere dökmüşüz, Türkülerle ağlayıp türkülerle gülmüşüz." Sevincimizi kederimizi tüm duygularımız türkülerde dile getirmişiz. Bizim kültürümüzde çocuğu ölen bir annenin yaktığı ağıt, eşi askerden gelen bir gelinin duyduğu sevinç, erkek çocuğu olan bir babanın duyduğu kıvanç, savaşa giderken okuduğumuz kahramanlık türküleri, barışırken yazdığımız barış nutukları ve hatta askerlerimizi cepheye seve seve ölüme uğurlayan bütün duygular türkülerde dile gelmiştir. Kısaca Türklerin bütün varlığı türkülerdir (G. Â. 5)

Âşıklık geleneğinin aileden geldiğini söyleyen âşık, âşıklığın mevcut popüler müzik kültürü içerisinde başka müzik türlerine de gizli kaynaklık ettiğini belirtmektedir:

Şimdi âşıklık olmadan Türk halk müziği olmaz. Türk halk müziğinde söylenen türküleri, deyişleri çevirdiler fantezi müzik koydular adını arabesk müzik yaptılar ki bunların hepsi âşıklık geleneğinden alınan türkülerdir. Bugün Karacaoğlan Ortadoğu'daki devrin ozanıdır birçok türküleri söyleniyor. Âşıklık geleneğinin Türk halk müziğine katkısı üretkenliği olmalı başta. Zaten kaynağı Türk halk müziğidir (G. Â. 4).

Âşıklar ile yapılan görüşmelerden elde edilen verilere bakıldığında, dini methiyeler başta olmak üzere sırası ile kahramanlık ve halkı temsil konuları üzerinde çokça durmuşlardır. Asırlarca dini ve milli duygulara hitap ettiklerinden bu kişiler devlet erkânı tarafından gözde kişiler konumunda olmuşlardır. Bu özelliklerinden dolayı âşıklar, devlet ile halk arasında güçlü bir köprü görevi görerek özellikle halkın dili konumunda olmuşlardır. Âşıkların görüşleri şöyledir:

Âşıklığın ifadesi aşikâr. Şöyle söyleyebilirim, her dağın yamacından su çıkmaz. Dağ var güllük gülistanlıktır, dağ var taş topraktır, dağ var bağrından nehir çıkarır. Âşıklığı da ben buna benzetiyorum. Hatta son TV programında Mesneviden alıntıdan belirttiğim gibi; "Ziyalılık Allah'ın verdiği bir paydır. Ziyalılık diploma ile değil (diploması olanlara saygım var), ziyalılık ana karnından başlar her insan ile de doğmaz." Âşıklar camiasını ele aldığımızda da âşıklıkta da dereceler vardır. Birinci derece âşık, ikinci derece âşık, üçüncü derece âşık gibi. Âşıklığın yeri farklıdır, âşıklık farklı dünyadır. Devamında; Tiyatro âşıklıktan alınmıştır, sanat müziği âşıklıktır. Âşıklık günümüzdeki bir müze gibidir. Eski havalar çok eski sözler ve çok eski eserleri bünyesinde barındırır. Halk müziği de bunları söylüyor. Söyle ama bunlara da sırt dönme (G. Â. 3).

Bakın âşıklıkta sadece saz çalıp türkü söylemek işi yok ki. Âşıklığın temelinde âlimlik var, hocalık var, doktorluk var. İstiklal Marşı yazmış âşıklar. "Korkma sönmez bu şafaklarda" diyen bir şair, "Can sağ iken yurt vermeyiz düşmana" diyen yine bir âşık, "Bana vatan lazım" diyen yine bir âşık. Bunların hepsi bu devletin bu vatanın bekası için çalışmışlar. Bunlar kendi kendilerine kalkıp dememişler ki "Can sağ iken yurt vermeyiz düşmana" veya Mehmet Akif bir şair olduğu halde boş yere yazmamış ki bu şiiri. Bu vatanda bir şey yaşamış ki yazmış bu şiiri. İşte âşıklık budur, şairlik budur, ozanlık budur. Yani âşıklık sanatını çok hafife almamak gerek. Âşıklık geleneği bir ülkenin geleneğidir, kültürüdür (G. Â. 4).

Âşıklık geleneğine ilişkin âşıkların ortak görüşleri, bu geleneğin Türk kültürünü, müziğini ve ananesini geçmişten geleceğe taşıyarak bunu toplumuna-halkına öğreten, yazılı tarihimizden çok öncesi bir tarihi, sözlü olarak dile getiren kültürel bir yapı ve değer olduğudur. Geleneğin hak ettiği değeri görmediğini dile getiren âşığın görüşleri ise şöyledir:

Bunu abartmadan söylüyorum ki bazılarına abartı gelebilir. Şunu söyleyebilirim Türk milleti yazılı tarihe çok geç başladığı için sözlü kültür, sözlü gelenek Türk milletinde egemendir. Bir tarihçi bir beldeye gitti mi o beldenin hangi medeniyete, hangi millete ait olduğunu araştırırken mezar taşı ve kilim de bulamazsa o yörede söylenen manilere ve türkülerine bakar. Dolayısı ile türküler Türk milletinin özüdür, âşıklık geleneği de bu türkülerin özüdür. Âşık; halkın gözüdür, kulağıdır, duygusudur, sıkıntısıdır, tasasıdır, kıvancıdır. Dünya kurulduğundan, Türklük var olduğundan beri âşıklık geleneği var. Dolayısı ile 5000 yıldır insanlar duygularını terennüm etmişler. Bu terennüm edişten de bir melodi bir müzik çıkmış. Mesela Ahıska sürgününde trende bir Türk oradaki ıstırabı söylemiştir veya Hasta Hasan söylemiştir (G. Â. 5).

Âşıklık geleneğinin tarihsel sürecine bakıldığında, Dede Korkut'tan bu yana halkın sıkıntılarını dile getiren ve açıkça dönemin medya görevini üstlenmiş bir kültür olduğunu, görüşme yapılan âşıklar şu şekilde belirtmişlerdir:

Âşıklık geleneği, Türk dünyasını düşünür isen radyonun gazetenin olmadığı dönemlerde bir yerden bir yere habercilik babında kullanılmış. Ama bu günümüzdeki öyle değil. Teknolojinin gelişmesi çağın değişmesi dolayısı ile âşıklık sanatının eli, kolu, dili bağlı kalmış (G. Â. 4).

Âşıklık geleneği Dedem Korkut'tan, insanlığın V. yüzyıllarından başlıyor halen de var olan bir gelenektir. O tarihlerde halkın içinden yetişen, halkın sıkıntılarını, yaşam biçimini, dertlerini ve her şeyi ile ilgilenen halk ozanları günümüze kadar yürütebildikleri ile taşıyabildikleri ile taşınıp gelmiştir. Önemlidir bu nedenle (G. Â. 11).

Âşıklık geleneği şudur ki geçmişte medyacılık yapmışlardır. Gazeteciliği ilk âşıklar yapmışlardır, günümüzde ise artık teknoloji gelişip her türlü imkânla beraber dünyayı ayağımızın altına getirmiştir, o göreve de günümüz gazeteciliğinden dolayı gerek kalmamıştır (G. Â. 7).

Geçmişten geleceğe kültürü, dili ve inancı taşıyandır. Âşık; ağıtları, destanları, koşmaları, güzellemeyi, divanı eskiden medyanın olmadığı zamanlarda en merkez noktada meydan kurarak halkı başına toplayıp sazıyla anlatan, öğreten, icra ederek bilgilendiren kişiydi (G. Â. 13).

Âşıklık halkın dilidir, halkın varlığıdır. Ozan eski Türklerde saz çalıp şiir okuyan kişiler olup fazla eğitim almamıştır. Âşık ise günümüzde doğaçlama şiir okumayı bilen ve eğitim almış kişilerdir. Biz ustalardan, toplumdan böyle gördük... Ozan çalar, çağırır, türkü söyler fazla eğitim görmemiştir ama âşık çalar, doğaçlama

şiir söyler milletin dilidir söyledikleri ile halkı temsil eder. Halkın kültürünü gelecek nesillere zaten en iyi âşıklar aktarır (G. Â. 14).

Elde edilen görüşler ışığında, görüşme sağlanan kişilerin hepsinde geleneğe gereken önemin verilmediği ve bu sebepten ötürü genel anlamda şikayetçi oldukları anlaşılmıştır. Görüşülen âşıkların bu konudaki ifadeleri şöyledir:

Şu anda konservatuvarlarda okuyan öğrenciler, âşıklık geleneği içinde doğup büyümüş olanlar farkındalık yaratmışlardır. Yani geleneği öğrenmiş, saz çalmayı öğrenmiş, şiir yazmayı öğrenmişlerdir, bunun örnekleri çoktur. Tabi bunların beslendikleri kaynaklar âşıklık geleneği olduğu için bu kişiler çok daha meyillidirler. Fakat bu gelenek içinde doğup büyümeyen kültüründe âşıklık geleneği olmayan kişiler de okullarda bu geleneği duymaktadırlar. Söylediğim gibi üniversiteler bünyelerinde âşıklara yer verirlerse geleneği bilmeyen öğrenciler okumaya gittiği üniversitede bu geleneği tanır, o âşıktan bire bir öğrenir, iç içe olur ve farkındalık yaratırlar (G. Â. 2).

Kültürüne ve geleneğine bağlı Türk milletinin, güzide ananesi olan âşıklık geleneğinin çok rağbet görmemesine karşılık bitip yok olmasını da kimsenin istemediğini belirten görüşmeci; "Heveslenen çok gencimiz, var bu sevindirici. Türk milletinin genlerinde kodlarında bu var. Çünkü bizden başka hiçbir millette olmayan bir gelenektir" (G. Â. 5) şeklinde bir ifadeye yer verirken aynı konuya değinmiş ve âşıkların tarihteki görevleri üzerine de bilgiler paylaşan diğer bir âşığın görüşleri de şu şekildedir:

Çünkü bu olay kolay kolay bitmez. Neden bitmez? Halk müziğinin temeli âşıklar olduğu için, âşıkların temeli de yaradılışta muhakkak çıkar... Bunların yapılması gerekiyor, bunlar olursa âşıklık geleneğinin çok daha güzel yerlere geleceğine inanıyorum, daha da güzel halk arasında benimseneceğine inanıyorum. Çünkü bitmez bizim damarımızda bu var, ne bugün ne yarın ne de sonraki gün biteceğine inanmıyorum. Sadece Allah'ın bize bahşetmiş olduğu bu geleneği daha da geliştirmemiz lazım. Devamında; Geçmişte halkın anlatamadığı derdini âşıklar duyuruyormuş. Bugün basın olsa da âşık gibi yapamayan basın kapitalist sistemde bir parayla ayakta duran müessesedir. Birilerinin masasında oturmak zorunda olduğundan halkın derdini dile getiremez. Ama âşık vatandaşın içinden çıktığı için, vatandaşın düşüncelerini sıkıntılarını dertlerini kederlerini bütün çıplaklığı ile hiç kimseye bir minnet borcu duymadan direkt kendini halka borçlu hissederek dile getirir (G. Â. 10).

Türk kültürünün geçmişinden bugününe kadar en çokta müzisyenlik ve şairlik özelliklerini ellerinden bırakmayan âşıklık geleneği, ayak bastığı tüm coğrafyalara Türk'ün sazını ve sözünü dinletmiştir. Âşıklık geleneği günümüzde bütün Türk devletlerinde devam ettiği gibi ülkemizde de devam etmektedir. Fakat bununla birlikte popüler kültürün ve âşıkların tabiri ile "kültür emperyalizminin" etkin rol oynadığı günümüzde ise gelenek neredeyse kaybolmak üzeredir. Ayrıca katılımcılarla gerçekleştirilen görüşmelerde âşıkların ortak tutum sergiledikleri konulardan birisinin âşıklık geleneğinin Türk kültür ve müziğinin kaynağı olduğu ve bu nedenle geleneğin bitmemesi adına sahip çıkılarak çalışmalar yapılması gerektiği şeklindedir. Bu veriler doğrultusunda geleneğin önemi, topluma kültürel ve tarihi belge niteliğindeki katkıları, Türk kültürünün ve müziğinin geleceğe taşınmasında ne kadar gerekli görüldüğü ile ilgili âşıklık geleneğinin devletin eğitim politikaları aracılığıyla Türk eğitim sistemi içerisine yerleştirilmesi hakkında görüşler ortaya çıkmıştır.

4.3. Çalışmanın bu bölümünde araştırmanın üçüncü alt problemi olan; "Âşıkların, Geleneksel Türk Halk Müziği eğitiminde âşıklık geleneğine nasıl ve ne şekilde yer verilmesi gerektiğine ilişkin görüşleri" ile ilgili bulgulara yer verilmiştir.

Mesleki müzik eğitimi verilen kurumlarda, âşıklık geleneğine ne şekilde yer verilmesi gerektiğine ilişkin olarak görüşleri şöyledir:

Halk müziği ile âşıklık birbirinden ayrılmaz bir parçadır. Üniversite bünyesinde en azından bir âşıklık köşesi olması lazım. Özellikle Konservatuvarlarda bir Kafkas ekibinin köşesi varsa, halk müziğinin köşesi varsa klasik müziğin köşesi varsa âşıklık geleneğinin neden olmasın. Halk müziği dediğin; Mahsuni, Neşet, Veysel baba, Şenlik, Sümmani, Pirsultan, Alyansoğlu, Çobanoğlu'dur. Benden alıyorsun neden beni beğenmiyorsun. Verilmesi lazım, kaynaştırmak ve bilgiyi çoğaltmak adına (G. Â. 3).

Dediğim gibi bunun için en başta yapılması gereken bu konuda yetkili olan hocaların kendi elleri ile bu geleneği eğitim ortamlarına almaları ve genç nesle aktarmaya çalışmaları olacaktır (G. Â. 13).

Şöyle olmasını istiyorum. Türk halk müziği yapan öğretmen ve öğrenci olsun bu kişilerin giderek rektör ile konuşarak özellikle öğretmenlerin toplanarak konuşması ile bu kişilerde hevesler olduğu anlaşılır ve geri döndürülmez. Âşıklar ile Türk halk müziği arasındaki bağlantı güzel oluşur, ortaya da çok güzel şeyler çıkar (G. Â. 6).

Daha önce belirtilen görüşlere karşılık, âşıklık geleneğine başta mesleki müzik eğitimi verilen kurumlar olmak üzere, üniversitelerin ilgili olan diğer bölümlerinde de yer verilmesinin doğru olacağı, âşıklık geleneğinin edebi yönünün unutulmadan sadece müzikal olarak işlenmemesi gerektiğine de dikkat çekilmiştir. Âşıklar konu ile ilgili olarak görüşlerini şöyle ifade etmişlerdir:

Bizlerin Kültür Bakanlığı öncülüğünde, en başta okullara halk ozanlık kültürü için yerleştirilmesi gerekir. Konservatuvarda bir müziğe önem verildiği gibi âşıklık geleneğinin deyişlerine ve âşıklık geleneğinin üsluplarına çokça yer verilmelidir. Edebiyat Fakülteleri bir nebze âşıklığın şiir ve edebî yönüne yer verirken, Konservatuvarlar bu geleneğin edebi yönünü geçtim, müzik yönünü ilk olarak ele almalıdırlar. Türk halk müziğini normalde âşıklık geleneğinden ayıramadığın gibi âşıklığı da Türk halk müziğinden ayıramazsın, ikisi de aynı çizgide yürüyen sanattır. Dediğim gibi üniversitelerde Güzel Sanatlar Fakültelerinde, Konservatuvarlarda bu geleneği sözleri ve müzikleri ile beraber, kendi teknikleri ile harmanlasalar ortaya çıkacak eserler daha güzel, daha içli, daha tatlı ve daha faydalı olur (G. Â. 12).

Âşıklık geleneğinde müzik vardır ama müzik eğitimi işin içine girince gerçekten nota ile bir eseri insanların karşısında çıkıp kendi yorumu ile çalıp ortaya koyması, değerlendirmesi çok farklı bir şeydir. Keşke bu yönde güçlü olsalar. O noktada bir sıkıntı var, nereden ve kimden etkileniyor, nasıl yapıyor? Bu nedenle arkadaşlarımızın, hocalarımızın biraz daha güçlü bir şekilde, sağlam eleman yetiştirmeleri gerekli. Nota çok önemlidir, Konservatuvar dediğimiz zaman müzik eğitimi akla gelir. Keşke oradaki kardeşlerimiz ile beraber âşıkların da fikirleri alınsa, bir arada olabilsek ortak çok şey çıkacaktır. Âşıklar olmazsa, sonuçta bu kurumlar da olmaz. Yine bir Sümmani olmasaydı belki biz de olmayacaktık. Bu geleneğe en büyük katkısı olan kişiler, bunu kahvehanelerde halk ile iç içeyken gerçekleştirdiler. O kurum halktan ayrı eleman yetiştirmekte. Tabi ki dediğim gibi bu kadar sade, bu kadar güzel gelenek keşke bilirkişilerle yürütülse çok daha güzel şeyler ortaya çıkacağına inanıyorum. Azerbaycan'da bunun okulu var, makamları ve söyleme tarzları olduğu gibi öğretiliyor. Yanlış yaptı mı diyor ki olmamış git dersine çalış mademki öğrenmek istiyorsun bu havaları (G. Â. 8).

Âşıkların birçoğunun kendilerinin veya daha önce yaşamış usta âşıkların türkülerine yer verilirken, sözler ile oynandığını ve böylece türkülerin edebi yönden zayıfladıklarını dile getirdikleri ifadeleri şöyledir:

Âşıklık geleneğine müzik açısından yer veriyorlar. Müzik bölümleri bu müzikleri almışlar, sağ olsunlar biraz daha süslüyorlar, biraz daha eğitimleri hasebiyle güzelleştiriyorlar, sunuyorlar burada bir sıkıntı yok. Onlar da yeni bir arayış içinde bir şeyler üretmek istiyorlar. Ürettikleri yeni değil ama toplumun huzuruna yeni çıkarılmış oluyor. O nağme dilden dile geliyor, burada da bir notaya bir kalıba giriyor güzelleşiyor, orada bir sıkıntı pek olmuyor. Sıkıntı o nağmenin vermiş olduğu duyguyu terennüm eden sözlerin çarpıtılmasında ve sanat inceliğinden koparılmasında. Halk şiiri de hece vezni ve ses uyumuna (uyak, ayak) bağlı olur. Uyak da ekte değil kökte olur ama bakıyorsunuz ki adam kökteki uyağı kaldırmış atmış, çoğul ekini veya sahiplik ekini uyak yerine koymuş. Çoğul eki ile şiir yazacak olsak hiç kafiye tükenmez. Ağaçlar, masalar, kalemler der gideriz. Bu "-ler" ve "-lar" ekini kullanırsak. O konuyu da aşarlarsa mesafe almış oluruz diye düşünüyorum (G. Â. 5).

Türk halk müziğine şimdi baktığımız zaman, az da olsa âşıklara orada bir itibar var. Âşıkların eserlerini alıyorlar biraz daha notalandırıp güzel müziklendiriyorlar. Onların eline geçerse bir eseri güzel notalayıp güzel müzik yaptıklarından dolayı, âşık o eseri 60 yıl da söylemiş olsa, orada çok çok daha farklı güzel bir itibar ve değer görecektir. Onların kattığı o güzelliğin katkısının olduğuna inanıyorum ama derecesini sorsan, bana göre çok değil kesinlikle azdır diyeceğim. Şu an Türk halk müziğine baktığımız zamanda, en popüler sanatçının okuduğu eserin altına bakın yine bir aşığın imzası vardır. Yani kimsenin bir şey yazdığı yoktur. Yazılanlar da belki günümüzde bir hafta sürer bazen de bir günlük sanatçılar vardır, bir gecede tavan yapar, bir haftalık, bir aylık sanatçılar vardır. Ama o biter. Ama bir Yunus bitmez, Yunus'u ne gördük, ne tanıdık, ne de sohbetinde

bulunduk ama bir Yunus var. Bir Karacaoğlan, bir Sümmani, bir Şenlik, bir Seyrani, bir Emrah, bir Çobanoğlu var. Kendilerini görmedik ama neyleriyle var? Bıraktıkları eserleri ile var (G. Â. 7).

Türk toplumu göçebe yaşam tarzı içerisinde varlığını sürdürmüş bir millettir. Bu milletin geleneği de buna uygun olmak zorundadır. Tüm bu özellikleriyle birlikte, kültür ve geleneğine çokça bağlı olan Türk milleti, asırlar geçmesine ve farklı milletlerle etkileşim içinde kalmasına rağmen, kendi kültürüne fazlaca sahip olmuştur. Konu ile ilgili olarak âşıkların görüşleri şöyledir:

Mesela bu konuda âşık havalarını alarak notalayıp daha düzenli hale getirebilmek için, bizleri rehber edinebilirler. Örneğin bir Narman Ağzı, bir Kağızman Sallaması, bir Terekeme Güzellemesi, bir Erzurum Divanı, bir Bardız Divanı bunları Türk halk müziği biçimine sokup, repertuvara katmak için âşıklardan çok iyi ustalar ile bir araya gelip, bu konuda bir harmanlama yapmaları lazım (G. Â. 9).

Türkülerin araştırdığımız, baktığımız, gördüğümüz zaman bir sürü yazılmış bu konuda Türk halk müziği dalında, Türk halk müziği ile ilgili yazılmış, bir sürü sözler var. Bana göre bunlar yetkili kurumlar tarafından toplanmalı, derlenmeli, notaya alınmalı, Türk halk müziği kültürüne ve repertuvarına kazandırılmalı diye düşünüyorum. Böyle bir çalışma olursa, raflarda Türk halk müziği ve sözleri ile ilgili o kadar tozlu kitap var ki... Mutlaka bunlar derlenmeli, değerlendirilmeli ve Türk Milletine kazandırılmalı diye düşünüyorum (G. Â. 11).

Mesleki müzik eğitimi verilen kurumlarda okuyan öğrencilerin genel olarak bu kültüre ilgisiz kaldıklarını dile getiren âşıklar, sebebini bilemediklerini ve arada bir engel hissettiklerini sıkça dile getirmişlerdir. Görüşme sağlanan âşıkların ağzından bu geleneğin olduğu yerler ve olmadığı yerler ibaresi geçmiş, âşıklık geleneğinin yaşamadığı bölgelerdeki, sadece gençler değil yetişkinlerin bile bu gelenekten haberlerinin veya bilgilerinin olmayabileceğini de belirtmişlerdir.

Âşıklık geleneği televizyonlar radyolar internetler çıktıktan sonra çok zayıfladı. Âşık kahvehanelerinde çalınan âşıklık geleneği söylenen türküler okunmaz oldu, programlar yapılmaz oldu. Evlerde düğünlerde derneklerde kahvehanelerde, meclislerde âşıklar çalarlardı, söylerlerdi. Bizim ilçemize gelen âşıklar kahvehanelerden yer bulamıyorlar ki o geleneği yaşatsınlar. Kahvehaneci televizyon var insanlar âşığı ne yapsın demektedir. Yani bu teknoloji bir bakıma bu gezginci geleneğin sonunu getirdi. Ama bu geleneğe çok hevesli gençlerimiz var, öğrencilerimiz var. Onlar zaman zaman gelip yazdıkları şiirlerini, yaptıkları türkülerini bize soruyorlar yardım istiyorlar nasıl yapabilirim nasıl ederim diye. Fakat o imkânı bulamıyorlar. Önceden bundan 8-10 yıl önce kahvehanelerde çıraklar vardı. Sazlarını aldılar hevesleri vardı, gelenek kaybolunca onlar da kayboldular. Şu an evlerinde benim gibi sazları asılı kendileri için yapmaktadırlar. Âşıklığın ve âşıklık geleneğinin icra edildiği ortam şu an yok. Kahvehanelerdir, meclislerdir, düğünlerdir, derneklerdir âşık bunların hangisinde çalıp çağırıyor, öğrenci hangisine katılsın ki (G. Â. 2).

Genel olarak âşıkların görüşlerine bakılırsa (yaş ve deneyim de buna eşlik edebilir) 10-30 yıl gibi bir zaman dilimine kadar âşıklık geleneğinin aktif bir şekilde devam ettiği anlaşılmaktadır.

Hayır maalesef onu da yeterli bulmuyorum. Yani en azından orada müzik eğitimi ile haşır neşir olan insanların âşıklık geleneğine sahip çıkmaları gerekir. Ama bu son zamanlarda görüyorum bazı gençleri falan ama o da yetersiz. Çok az yani yüzde iki veya beş aralığındadır. Türk Halk Müziğinin temeli âşıklıktır ki bu nedenle bunun öleceğini biteceğini hiç sanmıyorum ancak bu işi bizlerden sonra yapan kim varsa onun eğilmesi gerekmektedir (G. Â. 10).

Âşıkların gelenek hakkında beyan ettikleri fikirlerine yer verildikten sonra, âşıkların en çok merak ettikleri ve anlam veremedikleri durumun mesleki müzik eğitimi verilen kurumlarda okuyan öğrencilerin bu geleneğe karşı ilgisiz kalışlarıdır. Aynı kültürün ögeleri olarak gördükleri Türk halk müziği ve âşıklık geleneğinin bir araya getirilememesi, birliktelikle hareket edilememesi hususunda sıkıntılar yaşadıklarını dile getiren ve bu kurumlarda verilen eğitimin tek yönlü ilerlediğinden şikayetçi olan âşığın görüşleri şöyledir:

Birbirini tamamlayan faktörler vardır, ögeler ve özellikler vardır. Evet gençler o dalı bitirebilirler, o dalda eğitim alabilirler ama bu taraftaki ana dal halk müziğinin ana membaası âşıklıktır, halk müziği âşıklıktan beslenmektedir. Maalesef istediğimizi göremiyoruz buralarda yetişen gençlerde yeterli değil, yüzeyseldir (G. Â. 3).

Görüşmeler sırasında farklı fikirleri olan âşıklardan, bu konunun devlet elinde olan "Eğitim ve Kültür politikası" ile ilgili olduğunu ifade etmeye çalışan âşığın görüşleri ise şöyle belirtilmiştir:

Hocaları farkında değildir ki çocuklar da farkında olsun. Şimdi Atatürk ün güzel bir sözü var; "Muallimler gelecek nesiller sizlerin eserleriniz olacaktır." Beraberinde Seyyid Ahmet Arvasi bir sözünde diyor ki; "Bir milleti var etmek veya yok etmek o milletin eğitimi ile kültürü ile ilgilidir. Bir milletin eğitimi iyi değilsekültürünü de yok ederseniz yok olur." E bu sanat da öyle. Bu sanatı kendi mecrasından kopardığınız an güdük kalır. Hani adamın birisi yolda birisinin yürüyüşünü taklit ederken onu taklit edememiş ve kendi yürüyüşünü de kaybetmiş. Bizdeki de maalesef odur. Medeniyete ve gelişmeye karşı değiliz enstrümanları çok güzel de çalan gençler var, görüyoruz ve gururlanıyoruz. Biz onlar gibi ne çalabiliriz ne de müzik yapabiliyoruz. Onların da Geleneksel Türk Halk Edebiyatına, âşıklık geleneğine yani bütün bu türkülerin kaynağına önem vermeleri lazım. Bilmiyorlarsa bilenlerden gelip öğrenmeleri lazım. Şu repertuvardan, radyo repertuvarından Karacaoğlan'ı, Şenliği, Pirsultan'ı, Sümmani'yi, Bolulu Dertli'yi, Kağızmanlı Cemal Hoca'yı, Develili Seyrani'yi çekin bakalım kim kalıyor? E kim bunların kaynağı? Âşıklar ve âşıkları da bir tanımaya çalışsınlar. Madem ben bu işin ilmini yapıyorum diyorlarsa hakkını versinler bir zahmet diye düşünüyorum (G. Â. 5).

Devlet elinde yaşanan politik sıkıntılara dikkat çeken bir diğer âşığın ifadeleri ise şöyledir:

Yeterli bulmuyorum ve öğrencilerde de hata bulmuyorum. Bu sanatın geleceği aydınlık görünmüyor diye yeni nesil bu sanata özen gösterip saygı duymuyor.Saygı duydukları şu ki bilinçlenmek babında özen gösteriyorlar ama öğrenme getirisi olmadığından dolayı saygı özen göstermiyorlar. Bize âşıklık ozanlık kimliği verdiler dedim ki; "Bizi o zaman devletin güvencesini alın" dediler ki "Öyle bir madde yasa fıkra yok ki!.." Dedim ki "Kimliği hangi yasa ile veriyorsan o yasadan da bizi devlet güvencesine alın." Olmadığından dolayı yeni nesli buna teşvik edemiyorsunuz (G. Â. 4).

Mesleki müzik eğitimi gören öğrenciler başta olmak üzere genç neslin, âşıklık geleneğini sahiplenmemesi hakkında, maddi ihtiyaçlar ve geçim sıkıntılarının göz önünde bulundurularak hareket ettiklerinden haklı olduklarını dile getiren âşık, devletin ve buna bağlı olarak da toplumun değer vermediği bir sanat için kendinden örnek vererek, öncelikli ihtiyaçlarını karşılayabileceği meslek-sanat seçimine yöneleceğini şu ifadelerle belirtmiştir:

Gençler şu an haklı. Bu geleneğe hiç ilgi duymuyorlar. Okulu okuyorlar, notayı öğreniyorlar ama haklı olarak ya bu aşığın itibarı yok, değeri de yok, para da kazanmıyor diyerek benimsemiyorlar. Notayı, müziği öğreniyor, fevkalade de bağlama çalan ve sesleri güzel olan gençlerimiz var ama devlet değer vermiyor, toplum değer vermiyor ben de para kazanamıyorum diyerek benimsemiyor. Popçu olur bağlamam ile şarkı çalarım halk müziği de çalmam diyor. Yeğenim âşık Mehmet Gülhani'nin oğludur baba âşık e ben de acizane dayısı olarak âşığım kendisi doğal olarak âşık aileden yetişmiş birisi ama bakıyorum batı müziği çalıyor, bağlama da deyiş türü çalıyor ki çokta güzel bir bağlama... Âşıklıkta bir değer olmadığından heveslenmiyor, haklı olarak. Gençliğin bakış açısı bana göre böyle (G. Â. 7).

Yine gençlerin bu geleneği sahiplenmemeleri konusunda onları hoş gören bir diğer âşığın ifadeleri de şöyledir:

Hak veriyorum tabi kendilerine de çünkü âşıklık geleneğinde artık bir canlılık yok maalesef. Eski zamanda kaldı onlar. Reyhani'nin, Çobanoğlu'nun yaşadıkları dönemlerde âşıklar toplumlara, düğünlere, derneklere gitmekteydiler. Şu an maalesef bu geleneğe-göreneğe hatta mesleğe kulak asan ve değer veren hiç kimse yok artık, insanlara bakkaldan ekmek almak gibi basit bir eylemmiş gibi görünmektedir. Altın bileziktir bu, sanattır bu. Atatürk; "Efendiler; hepiniz milletvekili olabilirsiniz, bakan olabilirsiniz hatta Cumhurbaşkanı olabilirsiniz fakat sanatçı olamazsınız" demiştir. Bu büyük bir sözdür, bu sanat büyük bir sanattır. Bu sanata değer verilmiyor, günümüzde artık herkes menfaat, maddiyat peşinde olduğundan silindi gitti ama bu bizlere Âdem peygamberden kalma, Dede Korkut'tan kalma bir gelenektir (G. Â. 14).

Geleneğe devlet tarafından sahip çıkılmamasından yakınan âşıklar, herhangi medya ortamında da buna yer verilmemesine bağlı olarak, başta genç nesil olmak üzere ulaşamayan yetişkin insanlarımızın bile bu geleneğin bilmemesine, sahip çıkmamalarına, hatırlanmayıp unutulacağına sebebiyet verdiğini ve yerini başka ögelere-bizim olmayan müziklere-kültürlere bıraktığını belirttikleri ifadeleri aşağıdaki gibidir:

Yeni nesile bu tanıtılmadı ki. Bugün Türkiye genelinde medya olsun radyolar olsun Türk kültürüne Türk geleneğine bağlı âşıklık geleneğinin yeri ve adı yok. Şimdi bizden etkilenmiş, elimizden tutmuş birisine biz yardımcı olmak istesek de öyle birisi yok. Şu an öyle bir sistem de artık yok. Ben yıllarca Ruhani babaya

çıraklık yaptım ve halen de benim ustamdır. Bu da bir gerçektir ki bizi tanıtanın üniversiteler olması lazım. Şu an gençlerin elinde telefon, kulağında kulaklık bizim olmayan müziği dinliyorlar (G. Â. 8).

Hayır kesinlikle. Çünkü, cevapladığım birinci sorunun da ana maddesi zaten odur. Eğer ki bir bölgede, bir yerde, bir ülkede âşıklar-halk ozanları devlet tarafından yeteri derecede destekleniyorsa onlara ilgi duyuluyorsa onları çeşitli platformlarda kendilerini tanıtma ülkenin kültürünü yaşatma, yürütme hakları sonsuz destekleniyorsa ülkede geriden yetişen gençlerin de bu işe ilgi duyacaklarından eminim. Fakat öyle bir şey olmadığından bu türde bir gelişmede olmuyor ve ilgi duyulmadığının nedeni de bu diye düşünüyorum, görüyorum da (G. Â. 11).

Âşıkların ifadelerinden anlaşılacağı üzere toplumsal yapı içerisinde dinlenen diğer müzik türlerine de değinmiş olmalarıdır. Mesleki müzik eğitimi alan öğrencilerin bu geleneğe karşı ilgileri hususunda:

"Yeterli bulmuyorum. Değil ki âşıklık geleneği ile ilgileri Türk Halk Müziği ile olan bağlantılarını da ben yeterli bulmuyorum. Daha çok gençlerin meylinin pop müziğine veya yabancı müziklere olduğunu görüyorum" (G. Â. 12).

"Ama şimdi sanatsalda, biraz daha şimdiki koşullarda Türk Halk Müziği de geride kaldı tabi gençlik pop ve rapa döndü ben de biraz bu konuda muzdaribim" (G. Â. 13) şeklindeki ifadeleri ile mesleki olarak müzik eğitimi alsa bile bu geleneksel müzikten kopulmaması gerektiği şeklinde bir görüşün ortaya çıktığı görülmektedir.

Gerçekleştirilen görüşmelerde, âşıkların kendilerine mesleki müzik eğitimi veren kurumlar dışında gerçekleşen buluşmaları ya da âşık fasıllarına öğrencilerin/gençlerin katılım sağlamaları noktasındaki değerlendirmeleri sorulduğunda cevaplar şöyledir:

Hayır kesinlikle. Birkaç kez İzmir'de Ege Üniversitesi'nde Türk Dünyası bölümü var ve üniversitenin düzenlemiş olduğu Ozanlar günü etkinliğinde 15-20 halk ozanı toplanıyoruz ama salondaki kalabalığı sadece biz ozanlar oluşturmaktayız. Maalesef bazen 10 bazen de 20 âşık oraya gelen öğrencilerden daha kalabalık oluyor. İşin doğrusu kendimiz çalıp kendimiz dinliyoruz diye iki sefer aynı durum ile karşılaşınca artık gitmiyorum o etkinliğe. Üzücü bir durum, öğrencilerin ayaklarına kadar gitmiş oluyorsunuz ama adamlar gelmiyor sizi dinlemeye (G. Â. 11).

Gençlerin bu geleneğe yakın olabilmeleri için öncelikle "Âşk'ın, âşık'ın ne olduğunu, kimlere âşık dendiğini" bilmeleri gerektiğini dile getiren âşık, bu gelenekselliğin inceliğini aileden, yani temelinden, aldığını ileri sürerken şu ifadeleri kullanmıştır:

Tek tük diyebilirim, yeterli bulmuyorum. Mesela âşık neyi anlatır, âşığın tanımı manası nedir? Kime denir âşık? Bu konuları bilmeleri gerekli başta. Usta âşık Mevlüt İhsani aşığı tanımlarken; "Sormayın âşıklara kimin nesidir?/Âşıklık Mevla'nın hediyesidir/Ruhum cilasıdır, kalbin sesidir/Ne ölçen hisseder ne tartan anlar.." derken öncelikle bu işin içine girmeye çalışmak lazım. Şu an eğitim alan gençlerde bu ilginin yetersiz olması da bu geleneğin ve bu geleneğin temsilcilerinin ders içeriğinde gençlere gerektiği gibi aktarılmamasından dolayıdır. Bu geleneğe kenardan bakmayla anlaşılması zor olacak ve bununla beraber doğal olarak kayda değer bir öneminin olmadığı kanısı oluşacaktır (G. Â. 13).

Çalışmanın başından beri belirtildiği üzere âşıkların, eğitim kurumlarında kendilerine yer bulamamaları ve devlet tarafından yeteri kadar önem arz etmedikleri düşüncesi gibi hususlardan dolayı muzdarip oldukları ifade edilmişti. Âşıklar ancak bu sorunların giderilmesiyle geleneği, gelenek hakkındaki ince detaylar ile birlikte eserlerini paylaşabilecek, bildiklerini, genç nesle/topluma aktarabilecekleri inancı içerisindedirler.

Araştırma kapsamında yapılan görüşmeler doğrultusunda âşıklık geleneğinin günümüzdeki durumu ve özellikle âşıkların içinde bulundukları durumdan hoşnutsuzluklarına ilişkin olarak ta çeşitli tespitler yer almaktadır.

4.4. Araştırmanın dördüncü alt problemi olan "Âşıkların, beklentileri ve istekleri" doğrultusunda elde edilen verilere göre yorumlara yer verilmiştir.

Âşığın belirttiği gibi; "Sormayın âşıklara kimin nesidir/ Âşıklık Allah'ın hediyesidir/ Kalbin cilasıdır, ruhun sesidir/ Ne ölçen hisseder, ne tartan anlar." âşıklık yüce Mevla'nın vermiş olduğu giz'li bir yetenek olarak, günümüzde halen Türk dünyası içinde yaşamaktadır. İçinde barındırdığı kültür ögeleri ile kadim bir milletin derin tarihine ışıklar tutmaktadır.

Yapılan görüşmeler doğrultusunda Kültür Bakanlığına bağlı 480 âşığın varlığından bahsedilmektedir. Kültür Bakanlığı tarafından kendilerine yeterlilik belgesini ifade eden kart verildiğini belirten âşıklar, çeşitli beklentileri olduğunu fakat bu hususta Kültür Bakanlığı veya devlet tarafından herhangi bir çalışma yapılmadığını dile getirmişlerdir. Âşıklar, bağlı bulundukları Kültür Bakanlığı veya devletin farklı kurumları aracılığıyla, geleneğin yayılması ve yaşatılması adına festivaller, bayramlar vb. çalışmalar yapılması gibi kültür organizasyonlarının gerçekleştirilebilmesini ifade ederken daha önemli sorun olarak gördükleri, âşıklara iş imkânının sağlanabilmesi olduğunu sıkça belirtmişlerdir. Âşıkların birçoğunun geçim sıkıntısı çektiklerini, bu nedenle birkaç işte çalışmak zorunda kaldıklarından bu geleneği ve bu sanatı arka plana atarak, icra edemez olduklarını vurgulamışlardır. Konu hakkında dikkat çeken bazı görüşler ise şöyledir:

Ama şimdi bakın Türkiye'nin Kültür ve Turizm Bakanlığına kayıtlı 480 tane âşığı var. Yani üç yıl, beş yıl üç âşığı yaparsan ne olur? 1000 lira verirsin gecesine. Yani bu bunun istihdamını sağlamaz ki. Peki üç âşık götürdün 477 tanesi nerede? Sıkıntı zaten burada, üç adamı beş adamı götürmek-getirmek bu adamların sıkıntısını gidermez ki. Bakın İspanya'nın üç milyon nüfusu var ama 3000 tane devlet kadrosunda şairi, âşığı, müzisyeni, ses sanatçısı var. Bizim sıkıntımız çok abartılacak bir sıkıntı değil ama çok da konuşulacak bir sıkıntı. Çünkü 81 il'e 480 tane âşığı bölersen bir il'e üç tane âşık gelmiyor (düşmüyor). Bu kadar basit iş... Ama devlet el atmış olsa âşıktaki sıkıntı giderilir. Neden giderilir; yiyeceğini içeceğini düşünmez benim bir standart gelirim var, gününe ayına taksim eder (G. Â. 4).

Verilmiyor fakat âşıklık geleneği bu işin temelidir. Âşıklık geleneğine değer veren halktır. Yani bu insanlar da bu işin farkında mı değil mi? Bilemiyorum ama eğer farkında olsalar âşıklara sahip çıkarlar. Âşığın sözünden dolayı asırlar boyudur ekmek yiyen insan vardır, Halk Müziğinin temelidir ama aşığa-âşıklığa sahip çıkmıyor. Çoğu âşık acından ölmüştür. Bu çok garip, öyle insanlar biliyorum ki bugün âşıkların üretimlerindeki malzemeler ile ekmek yiyen insanlardır, aşığı da hiç sevmezler. Şu an bu kişiler TRT'de çok iyi para yiyorlar ailesini geçindiriyor isimlerini de paylaşabilirim ama âşığa düşman olmuştur, âşıktan nefret ediyor (G. A. 10).

Geleneğin içerisinde hakkıyla yetişmiş olan âşıkların; "iki söz yazmakla bir tele vurmakla âşık olunmaz" şeklindeki ifadelerine göre, âşık olmuş bir kişinin kendini hem edebi yönden hem de müzikal yönden geliştirmiş ve bu kültürün öngördüğü şartları hakkıyla ortaya sergileyebilecek kabiliyette olması gerekmektedir. Bu konuda kendini ispatlamış nice yaşayan ve rahmet-i Rahman'a ermiş âşığın bulunduğunu dile getiren âşıklar sahipsizlik kavramı altında bu kişilerden şöyle bahsetmektedirler:

Âşıklık geleneğini yaşatan âşıkların nice şiirleri var, nice türküleri var, nice havaları var. Peki devlet hangisinin şiirlerini kitaplaştırdı, hangisinin bildiği havalar derlenerek notaya dökülerek kitaplaştırıldı? Kağızman'da 15-20 rahmetli olmuş âşıktan bir örnek olan Laçin Aladağlı'ya ait birçok şiirle beraber çok fazla âşıklık havası dediği makamları var. Bunların hangisine veya kaç tanesine el atılarak derlenip kitap hâline getirildi? (G. Â. 2).

Benim dedem âşıktır Kağızmanlı Cemal Hoca diye geçer ismi. Dedem din adamlığının yanında edebiyat ve dil konusunda da çok kültürlü bir insandır ki Türkçe, Arapça, Farsça ve Rusça olmak üzere toplamda dört dil bilmekteymiş. Dedem Kağızmanlı Cemal Hoca ve teyzesinin oğlu Abdurrahman mahlaslı âşıktır, ikisi de Edebiyatta çok çok iyidirler ve şu an günümüzde birçok Türk halk müziği sanatçısı da onların şiirlerini ve türkülerini kasetlerinde okuyorlar. Ben de o dedelerimin türkülerini söyleyerek âşık oldum. Âşık çok bilmelidir, karşısındakine iyi ve net hitap etmelidir. Sazı eline alarak 2 ya da 3 hava bilip 3-4 tane de türkü söylemek ile olmuyor maalesef bu işler. Benim şu an ezberimde 300 tane türkü var ama bana imkân verseler tabiri caizse biraz daha su yüzüne çıkarsalar elbette ki gör bak daha neler yapabilirim ama maalesef benimle bu konularda görüşme yapan ikinci kişisiniz (G. Â. 14).

Yeni nesil adına endişelerimiz var, ettirmeleri çok zor. Tabi ki çıraklarımız var. Benim babam ve amcam üstadım. Babamın amcasının oğlu âşık Reyhaninin de akrabasıdır o yine üstadımız. Ben varım benim kardeşim çok güzel çalıp söyler. Yani silsile böyle devam ediyor. Şu an benim oğlum kamuda memurdur ama çok güzel bir eğitim verdim ben ona. Severek aldı benden ki bir görevde başarılı olabilmek için severek yapman gerekir. Bu konuda da alana vereceksin almayana versen de nafile. Oğlum şu an çok güzel çalıp söyler, hem âşık düzeni hem de bağlama düzenine göre. Fakat oğlumu program yapmaya davet ediyorum; "Artık alıcısı yok baba" diyerek gelmediğini görüyorum. Bakıyorum ki bir tarafı kırık. Albenisi kalmadı maddi ve manevi olarak. Eskiden para asarlardı ki doğal olarak bir nebze maddi olarak da gelir sağlaması lazım. Fakat onu bile eleştiren insanlar var (G. Â. 3).

Türk toplumunun kültürünü bilmesinde en önemli katkı âşıklık geleneği ve temsilcilerinindir. Asırlar boyu kıtalar arasında, ülkeler arasında kültür aktarıcılığı rolünü üstlenmiş âşıklık geleneğinin ve temsilcilerinin, sebebi nedir bilinmez ama her devirde bir şansızlık ile karşılaştıkları da bilinen bir durumdur. Yaşatanı halk olan âşıklığın, toplum içindeki değeri hakkında âşıkların kendi görüşleri, parlatılmasa da olur ama yaşasın şeklindedir. Diğer görüşmecilere ait düşüncelerden bazıları ise şöyledir:

Ama değerler bir türlü kıymet görmemiş. Ne devlet tarafından ne akademisyen tarafından ne de toplum tarafından. Sümmani'ye de demişler ki dilencilik yapıyor. Emrah'ı dövmüş kovalamışlar buradan adam gitmiş bir daha dönememiş. Değer bugün yoktur o gün mü vardı? Hayır, o gün de yokmuş. Âşık Şenliği kim zehirledi ben mi zehirledim? O günkü toplum zehirlemiş. Suçu neydi Şenliğin? "Ehl-i İslam olan işitsin bilsin/ Can sağ iken yurt vermeyiz düşmana" yetmez mi bu söz? Yeter işte. Sizin vatan sevginiz Şenlik'ten fazla mıydı? (G. Â. 7).

Geleneğin eğitim camiasında ele alınarak sahip çıkılmasını dile getiren âşığın görüşleri şöyledir:

Şayet bir memleketin kültürel ögelerine artık değer verilmiyorsa orada ciddi anlamda bir sıkıntı var demektir. Âşıklığa baktığımızda ise Dede Korkut'tan bu yana süre gelmiş bir gelenek ama şu an bizim olmayan kültürlerin ayağının altında paspas bile sayılamayacak kadar yok bir değere düşmesi çok üzücüdür. Her ne kadar Türk halk müziği için bir yörenin insanları tarafından üretilen, insandan insana sevilerek dilden dile dolaşan ve kültürünü, ortak hayallerini, kahramanlarını geçmişten günümüze taşır diye bilinse de Türk halk müziğinin temeli kaynağı da âşıktır. Türk halk müziği bu durumda âşıklığa göre iyi seviyededir ama âşıklık bittikten sonra onu besleyen kaynak olmamış olacak buna göre düşünmek lazım. Âşık insanın kültürünü de yaşatır. Bundan dolayı elinde imkân olan hocaların sahip çıkması lazım (G. Â. 13).

Âşıklık geleneğinin günümüzdeki durumu hakkında elde edilen veriler yorumlanırken, görüşmelerde âşıkların gelenek hakkında yaşadıkları tedirginlikler olduğu ve özellikle de geleneğin son temsilcileri sayılan, yaşayan en eski jenerasyondaki usta âşıkların hayattan göçüp gitmelerinin önemli bir sorun oluşturduğu görülmektedir.

"Güzel Sanatlar Fakülteleri ve Konservatuvarlarda da eğer bu geleneğe yer verilmezse şu anki mevcut âşıklarda gittiğinde bu gelenek tamamen kaybolup gidecektir, sonu uçurum yolda hızlı bir şekilde ilerliyor şu an" (G. Â. 12) şeklinde dile getirmişlerdir.

Geleneğin, ustaların elinden doğru bir şekilde alınmasına vurgu yapan âşığın görüşleri ise şöyledir:

Halk müziği eğitiminde ozanlarımızı keşke bu okullara davet etseler, ozanların sazlarından ve türkülerinden daha derin bir şekilde yararlansalar. Ozanların türkülerini en doğru ve eksiksiz bir şekilde icra etseler geleneğin devamı ve şu anki yaşayan âşıkların varlığı içinde yararlı bir durum olacaktır (G. Â. 1).

Konunun devlet elinde bulunan "Kültür ve Eğitim politikaları" ile alakalı olduğunu savunan görüşmecinin ifadeleri şu şekildedir:

Birçok âşık bakanlığa kayıtlıdır ancak Türk kültürüne Azerbaycan kadar bağlı değiliz, sahip çıkmıyoruz. Devlet bazında böyle bir yerimiz yok, sadece adına Güzel Sanatlar demişler buralarda eğitimini alan kişi ya piyasaya çıkıyor ya da radyoda görevini alıyor. Türk kültürünün sazlı sözlü olarak bir yere geldiği yok, bu kadardan ibaret. Bugün yarışmalar düzenlense sazın adı yok. Türkün sazı olur, Oğuzlardan geleceksin Dede Korkut'tan geleceksin sazının yanında başka bir şey var kendisi yok. Buradaki zafiyet bu (G. Â. 8).

Kültür Bakanlığına bağlı olan âşıkların sayısının görüşmelerden sağlanan veriler ışığında 480 olduğu anlaşılmıştı. Fakat âşıklar bu sayıyı köklü bir geçmişi olan Türk geleneği adına yeterli görmemekle birlikte, geleneği temsil eden bu kadar az kişinin olmasının sebebi olarak da görüşlerinde belirttikleri üzere devletin kültürel anlamda sergilediği yanlış tutum ve politikalar olduğunu ifade ettikleri görülmüştür. Köklü bir tarihi olan geleneğin, bugün yaşadığımız çağda uğradığı kültür erozyonu içerisinde çok değer görmemesine karşılık, bu kültürün daha çok ön planda olması adına, devletin ve ilgili bakanlıkların çalışmalar yapmasını gerekli kılmaktadır. Günümüzde âşıklık geleneğinin çok bir rolünün kalmamasıyla birlikte, geleneğin yürütüldüğü meclisler veya programlarda artık neredeyse son noktalarını koymuş durumdadırlar.

Âşıklardan elde edilen görüşlere bakıldığında, geleneğin icra edilip izlenebileceği, öğrenilebileceği bir yerin kalmadığı şeklindeki ifadeleri şöyledir:

Önceden bundan 8-10 yıl önce kahvehanelerde çıraklar vardı. Sazlarını aldılar hevesleri vardı, gelenek kaybolunca onlar da kayboldular. Şu an evlerinde benim gibi sazları asılı kendileri için yapmaktadırlar. Bu

nedenle geleneğin kurumlar tarafından canlandırılması lazım. Âşığa iki türkü söyletip yolcu etmeyle olmaz bu iş. Kurumlara alacaksın, bu kişileri barındıracaksın bu kişiler de öğrencilere aşılasın. Böylece canlanacak gelenek (G. Â. 2).

Ben bir âşığım, halk ozanıyım Cemal hocanın torunuyum ve benim köyümde de âşık, yazar, şair, öğretmen, bilim adamı çok çıkmıştır, hepsi de benim üstadımdır. Bugün devlet eğer âşığına, ozanına, şairine sahip çıkmazsa devlet var olan kültürünü elinden kaybedecektir. Eskiden âşıklar geldiğinde bir kahvehane gibi yer düzen edilip kendilerine hazırlanırken şu an artık o kültürden eser kalmadı. Kendi ilçemde elimde sazımla evimden çıktığım zaman maalesef oturup sanatımı icra edeceğim bir oda, meclis, kültür odası gibi bir yer bulunmamaktadır buna bağlı olarak da dinleyen ve önem veren de olmamaktadır. Diğer âşık, şair gibi arkadaşlarım ile oturup bu konuda fikir alışverişi yapamıyorsun, kültürünü dile getiremiyorsun. Bu konularda Kültür Bakanlığı veya belediyelerin bir çalışmalarının olması gerektiğini düşünüyorum (G. Â. 14).

Çünkü hiç sesini duyuramayan, hiç kimsenin haberdar olmadığı kendi yağı ile kavrulan bir sürü arkadaşlarımız, halk ozanlarımız, yazarlarımız, çizerlerimiz var. Bu insanların mutlaka bir çatı altında toplanması bence çok uygun olur diye düşünüyorum. Temennim yıllardır da zaten bu yöndeydi. Bana göre İzmir' de Trabzon'da Kars'ta Ağrı'da nerelerde bulunan ozanlarımız varsa bu kültürü nerede yaşatmak isteyenler varsa bunlara devletimiz tarafından sanat adına rahat çalışıp üretim yapabilecekleri bir mekân sağlanmalı. Buraya gidecek-gelecek ve okuyup kendilerini yenileyerek daha da geliştirebilecekleri bir mekândan bahsediyorum. En azından oradaki halk ozanlarının durumlarına göre herkese hiç olmazsa asgari düzeyde maddi destek sağlanması şart gözüyle bakıyorum ben. Bu şekilde yapılırsa daha uygun ve geleneğin yaşayabilmesi adına da verimli olunması adına da çok güzel şeyler ortaya çıkacağı kanaatindeyim (G. Â. 11).

Görüşmeci âşıkların belirttikleri ifadelere göre geleneğin bir icra yeri olmadan devam edilemeyeceği, genç nesillere aktarılamayacağı anlaşılmaktadır.

Âşıklık kültürünün en önemli özelliği, toplum ile iç içe olan bir gelenek olması, halktan beslenmesi, halkın koruması ile gücünü buradan alıyor olmasıdır. Âşıklık kültürünün vazgeçilmez ögesi konumunda olan kahvehaneler tarihte Türk insanının bilgilendiği bir mekân olarak görülmekteyken günümüzde artık sayısının azalmasıyla bu özelliğini de kaybetmeye başlamıştır. Âşıkların meclis adını verdikleri bu topluluklar çeşitli haberlerin öğrenildiği, fikirlerin ortaya döküldüğü ve karara bağlandığı yerler olarak da bilinmekteydi. Günümüzde artık meclis oluşturulan bir özelliğinin kalmamasıyla birlikte, kahvehaneler sadece çay ocağı özelliğini yürütmektedirler. Âşıklığın, ülkemizde aktif bir şekilde devam ettiği belli başlı birkaç il dışında, tarihte geleneğin yaşam alanı adı verilen âşık kahvehaneleri de her ilde yaşamamaktadır.

Araştırmamız kapsamında âşıklar ile yapılan görüşmelerde, varsa âşık kahvehanelerine yoksa her kesimden insanın rahatlıkla katılabileceği âşık fasıllarına (festivaller, âşık bayramları, üniversite dinletileri vb.), üniversite öğrencilerinin hangi farkındalık ile geldiği sonrasında ilgi ve sevgi oluşabilmesi konusunda yaşadıklarını şu ifadelerle belirtmişlerdir:

Çok az, neredeyse yok denilecek derecede. Erzurum'da böyle yani başka illerde nasıldır bilemem. Acizane bir şey söyleyeyim bir örnek vereyim zaman zaman gelirler gençler. Ankara Gazi Üniversitesi'ne gittik tanıdık bir hocanın vesilesi ile. Geniş bir sınıfı boşalttılar bir fasılı orada yaptık daha sonra başka bir okula götürdüler. Üç, beş sınıfı yine geniş salona almışlar. Edebiyat Fakültesi öğrencileri ve son dönemleri artık kocaman kocaman gençler, biz içeriye girdiğimiz zaman bize garip garip baktılar "Bunlar kimdir? Nedir bunlar?" gibisinden. Haklıydılar o çocuklar. İçeriye girdikten sonra 2 saat kadar geleneği tanıtıp fasıl yaptık, hoca anlattı biz icrasını yaptık. Çocuklar bizi görüp tanıdıktan sonra, bize çay içirmek ve bizim ile sohbet etmek adına kapıdan çıkmamıza fırsat vermediler (G. Â. 7).

Görüşmeci âşık yaşadıklarından bir bölümünü bu şekilde anlatırken devamında şu ifadeleri belirtmiştir:

Şimdi o gençlik ile bu gelenek arasında bir sıkıntı var, bir set bir duvar var ve o duvar da Tunçtan bir duvardır. Taş olsa belki uçar yıkılır ama tunçtan bir duvar örmüşler, ne bırakıyorlar o gençleri gelsin bu ecdat geleneğini öğrensin ne de bu ecdat kültürünü yaşatanları bırakıyorlar o gençliğe ulaşsın öğretsin. Gençlik bilmiyor bunu. Yine burada da üniversiteye birkaç kez gittik bazen de öğrenciler geliyorlar yanımıza. İzmit'ten gelmişlerdi birkaç talebe 10 ya da 15 kişi vardılar. Âşıklar kahvehanemize geldiler. Âşıklar kahvehanesinde olan muhabbet ne televizyonda olur ne okulda ne de hiçbir yerde. Çünkü orada her şey sansürsüzdür, birebir iç içe gayet samimi bir şekilde yani oradaki bir kardeşimiz kalkıp sana derdini söyleyebiliyor; "âşık sen bu

konuda ne düşünüyorsun?" diyebilir resmiyet yoktur orada, gayet samimi bir ortamdır. Fasıl bitti o gençlerden birisi sözcü oldu söz istedi; "Hocam ben işte bilmem kaç yıldır okul okudum, okuldan öğrendiklerimin hepsi sıfıra çıktı, ben ne öğrendiysem bugün sizden öğrendim" dedi. Ne kadar yardımcı olabilmişiz, etkili olabilmişiz bilmiyorum ama ben o gencin dediğini söylüyorum. Yani gençler gelmez diye bir şey yok elin gavurunu dinliyor da ben Almanca mı söylüyorum beni de dinler bu insan ama o gence de o imkân tanınmıyor, set var aramızda. Bir tanışsa, o meclise, o fasıla gelse, o ozanlarla sohbet etse, hemhal demhal olsa mutlaka sevecektir. Ondan hiç şüphem yok, ama oraya gelme şansı yok o çocuğun, o gencin (G. Â. 7).

Hayır katılım yok. Âşıklar otağımız zamanında Elazığlı bir hocamız vardı. Bu hocamız otağa üniversite öğrencilerini getiriyordu. O öğrenciler sanki silah zoru ile getirilmiş gibi duruyorlardı. İngilizce söylesek keşke, İngilizce dinlenir. Tabi belirli bir zaman sonra ısınma oluyordu az da olsa ama geri dönüşü olmuyordu maalesef, anlıktı her şey. Bana göre bir gizli perde ve gizli bir engel var bu sanatın ileriye gitmemesi için (G. Â. 3).

Geliyorlar ama az, yetersiz. Günümüzde âşıklık geleneğini dinleyen bir avam kesimi bir de üniversite kesimi. Öğrencilerden dinleyenler var da ne kadardır yeterliliğini araştırmak lazım. Bana göre yeterli değil. Benim programlarıma var evet geliyorlar, olması da lazım ancak kurumun kendi hocalarının bunun için teşvik oluşturması sonucu olacaktır. Var tabi bunu sağlayanlar da. Tokat Gaziosmanpaşa Üniversitesi'ne gittik. Saatlerce orada program yaptık üç kişi ve kendimi sorgulayarak; "Memleketimin insanları mı bu kişiler veya kendi köylülerim mi?" dedim. Gencecik insanlar ve yerlerinden kalkıp gitmek istemiyorlardı. Ne desek ne söylesek aynı heyecanla dinliyorlardı. Yine diyorum bu da orada ki öğretim üyelerinin başarısı onların âşıklık geleneğini o öğrencilere aşılamasının gayretidir, sonucudur (G. Â. 10).

Arıyor bizi, gelip dinliyor da ama tam üzerine düşmüyor. Ben bunu defalarca sahnede de anlattım-anlatıyorum, biz isteriz ki Eğitim Fakültelerinde, Güzel Sanatlar Fakültelerinde, Konservatuvarlarda olsun Türk halk müziği okuyan öğrenciler bizi haftada en az iki ya da üç defa gelip dinlesinler, biz bunu istiyoruz. Geliyorlar bizim âşıklar kahvehanesine. Ama ben yeterli bulmuyorum üniversitedeki Konservatuvarın, Güzel Sanatlar Fakültesinde okuyan bir gencin aşığa verdiği değeri. Değer veriyor ama o anlık ders için veriyor, sonrasını unutup gidiyor. Kaç tane öğretmen tezini benim ile ilgili yaptı. Halen daha bir güne bir gün birinin beni aradığı yok ki usta nasılsın? Ne var, ne yok? diye. E ben de gönül koyuyorum yani. Yok yeterli bulmuyorum. Bazen geliyor gayet kalabalık bay, bayan olarak farklı farklı üniversitelerden tabi geliyorlar gruplar hâlinde (G. Â. 6).

Normalde çocuklar katılınca çok beğeniyorlar çok da ilgi duyuyor ve devam ediyorlar. Fakat göremediğimiz bir tecrit duvarı var aramızda. Bu da günümüzdeki kültür emperyalizmi, internet ve televizyondaki kültürel emperyalizmdir. Sömürünün her türlüsüne karşıyım. En acı sömürü de kültür sömürüsüdür. Şu an da maalesef gençlerimizi kaybediyoruz. Mesela Gazi Üniversitesi'nde bir program yapalım dedik Tıp Fakültesi öğrencilerine beş on sınıfı birleştirip amfi salona getirdiler. İlk girişte bize garip garip bakan öğrenciler çıkışta boynumuza sarılıp teker teker bizimle fotoğraf çekilmek istediler. Bunu da şuna benzetiyorum, bu milletin çocuklarının genlerinde kodlarında bu geleneğe bir aşinalık ve sevgi var. Yeter ki biz onu doğru ulaştıralım sahibine. Kendi kültürü olduğundan kendi sanatı olduğundan dokusu direkt kabul ediyor kendine. Bir pet şişe atıyorsun toprağa 100 yıl kalıp çürümezken 10 mikâflık tomruk atıyorsun bir sene sonra kendinden olduğundan alıp bağrında eritiyor. Bizim gençlerimiz de kendi kültürünü hemen özümsüyor. Dışarıdan bir kültür ne kadar cicili bicili de olsa kendi özünden olanı hemen bağrına basabiliyor. Hedef kitleye ulaşmak önemli (G. Â. 5).

Hayır çok az, ihtiyacı olan geliyor. Öyle bir hal aldı ki tez yapacak arkadaş geliyor sadece, âşıkları dinliyor, atışmasını dinliyor, örneklerini alıyor, elinde telefonu ile ses kaydına alıp gidiyor. Bazen de soruyor sorularını biz de cevaplıyoruz veya o anda gerekiyorsa canlı olarak ona o anda orada anlatıp, müstezattır, divandır, murabbadır, muhannestir, leb değmezdir veya yöresel olarak ufak tefek farkları ile dallarını icra ediyoruz, belirtiyoruz. Tekrar diyorum öğrenciler sadece ders ve mecburi konularda sıkıştılar mı bizim yanımıza geliyorlar (G. Â. 8).

Tabi ki üniversite öğrencilerinin katılımı bizim için çok önemlidir çünkü günü gelecek de onlar hoca olacak, doçent olacak, profesör olacaklar ve bizleri onlar gelecek kuşaklara aktaracak, yaşatacaklardır. Halk yaşatıyor tamam bu yöresel kültür olduğundan genlerde var ama genel olarak Türkiye genelinde biraz daha zirve yapması için özellikle üniversitelerde, liselerde, okullarda âşıklığın olması lazım. Bugün âşık Veysel yaşıyorsa ona zamanında köy enstitülerinde verilen öğretmenlik görevinin, kimliğinin etkisindendir (G. Â. 9).

Yok kesinlikle katılımları az. Ancak dediğim gibi Edebiyat Fakültesi öğrencileri tez çalışmaları gibi ihtiyaçlarında belli sayıda oluyor, onlar da yanımıza gelmekte ve bilgileri alıp ayrılmaktalar. Şu ana kadar 17-18 civarı öğrenci ile bu konuda çalışma yaptım bu öğrencilerin âşıklığa-âşık sohbetlerine yaklaşması demektir fakat program yaptığımız yerlerde maalesef katılım sağlayan öğrencilerden büyük dönütler alamadığımız da oldu. Mesela gittiğimiz bir üniversite programında Edebiyat Fakültesi son sınıf öğrencileri içerisinde karşımızda elinde telefon, kulağında kulaklık ile oturup bizim sahnemizi yaparken bizden bağımsız o telefonda çalan pop müziğe ayak uydurmuş kişilerin olduğuna şahit olduk. Ama gayet özveri ile gelerek bu kültürü ve bu kültürün müziğini benimsemiş öğrenci sayısı da umut verici düzeydedir diyebilirim (G. Â. 12).

Öğrencilerin katılımı üniversitelerde yaptığım programlarda mesela İstanbul Teknik Üniversitesi'nde bayağı fazlaydı ve örnek olarak Leb Değmez örneği verdikten sonra etkilenmeler olmuş ki güzel dönütler geldi bana. Beraberinde yine bahsettiğim gibi liselerde katılım çok çok daha fazla oluyordu. Ama mesela, dört tane çocuğum var ve sazları hazır duvarda asılı olmasına rağmen, merak etmediler ve gitar çaldılar. Bunu da devir böyle diyerek geçiştirmek istiyorum (G. Â. 13).

Hayır kesinlikle yeterli bulmuyorum, katılanları da çok ilgili görmüyorum. Bu konuda gençlere pek bir şey diyememekteyim çünkü gençler belki bundan uzak büyümüştür. Ben bir türkü söylediğin zaman; "Ne oldu acaba ölü mü var? Bu ne ağıt?" gibisinden konuşuyorlar, maalesef ben kendimden büyük olana da küçük olana da saygı duymaktayken şimdiki gençlikte böyle (G. Â. 14).

Maalesef gençlerin hepsi rağbet etmiyor, heves yok. İlgisi olan öğrenciler de çok az. Fakat Konservatuvar öğrencilerinde bu ilgi ve sevgi, gözlemlediğim kadarıyla çok çok daha fazla (G. Â. 1).

Geleneğin icra edildiği bir kahvehanenin bulunmamasından yakınan âşık, görüşlerini şöyle ifade etmiştir:

Âşıklığın ve âşıklık geleneğinin icra edildiği ortam şu an yok. Kahvehanelerdir, meclislerdir, düğünlerdir, derneklerdir âşık bunların hangisinde çalıp çağırıyor, öğrenci hangisine katılsın ki. Ancak bir aşığın yanına giderek ben saz çalmayı öğreneceğim ben şu şiiri yazdım bir bak gibi demeyle yani ufak sazın teline dokunmayla bir şiir yazmayla bu iş gerçekleşmiyor maalesef. Bu işin kurumu lazım ne yazık ki. Kurum olmazsa âşıklık geleneği yaşamaz ancak dipte köşede kalırız bir iki eser yazarız sanatçılar okur öyle de kalır o kadar. Bu derecededir yeterli bulmuyorum, öğrenciler heveslidir fakat olanak bulamıyorlar. Kars'ta GSL var. Bu okulda hangi âşık görevli ki o öğrencilere âşıklık geleneğini öğretsin. Aynı durum konservatuvar için de geçerli değil mi? Konservatuvarda ancak öğrenciler hocaları tarafından âşıkların türkülerini icra edip çalıp TRT'ye uygun söylüyorlar. Yani âşıklık geleneğinin türkülerinden yararlanıyorlar geleneğin kendisini öğrenen beslenen yoktur. Kendisinden bihaberler (G. Â. 2).

Âşıklar bu geleneğin gençler arasında çok rağbet görmediğini düşünmelerine karşın yine bu geleneğin ve kültürün gençler sayesinde geleceğe taşınacağını da vurgulamışlardır. Âşığın ümit kesmeyen bir tavırla aktardığı bilgiler ise şöyledir:

Yaradılışta olan bir şeydir âşıklık ve o da milletin genlerinde zaten mevcut. Günümüzdeki bu işle ilgisi olan gençlerin de bu geleneği ele alması gerekiyor ki biraz daha güzelleştirilsin, biraz daha pay çıkılsın, ileriye götürülsün. Bugün böyle olur yarın başka olur sonraki gün daha bir başka olur ama bu milletin kanında olduğu için bu gelenek bitmez. Sadece öğretim üyelerimizin ve gençlerimizin buna el atması daha ileriye taşıması gerekiyor (G. Â. 10).

Gençlerin geleneğe karşı ilgilerini, sosyal medya hesabında yaptığı dinletilerin ve paylaşımların beğenilmesine göre değerlendiren görüşmeci ise dinleme kabiliyetinin dışında çıraklık yapmaya karşı meyillerinin olmasına göre de değerlendirme yapmış ve yetiştirmekte olduğu çıraklarından şöyle bahsetmektedir:

Evet var. Benim şu an bir tane birçok yerde de sahne alan ama âşıklığını ikinci planda gösteren üstüne fazla düşmeyen Artvin Yusufeli'nden bir çırağım oldu İstanbul'da. Aynı zamanda Kadıköy'de Konservatuvar bitirdi iyi bir müzisyen oldu. Kendisi benim eserlerimle birlikte birçok ustanın eserlerini de okuyor. Bir tane de Uşak ilinde çok değerli bir çırağım var. Çok saygılı ve çok edepli, erkânlı bir insan. Daha başka birçok kişiye yardımcı olmuşumdur ama resmi olarak bu iki kişi çırağımdır. Bu işe çok heves var sosyal medyadan bana gönderilen arkadaşlık istekleri ve takip listelerinden ben bunu anlıyorum. Mesela oğluma da ben saz eğitimi aldırdım, oğlumda çalıp söylüyor. (G. Â. 9).

Saz eğitimi verdiği öğrencilerinin dışında yetiştirmeye başladığı çırağından bahseden görüşmeci âşık, gençlerin bu geleneğe devam edebilmeleri için eğitim aşamasında da geleneği ve kültürü bilen öğretmenler olması gerektiğini şu sözlerle ifade etmektedir;

"İki tane saz eğitimi verdiğim öğrencim var. Bir kardeşimizde yeni yeni âşık olacağım dedi yanıma geliyor ve onunla da en kısa zamanda başlangıcımız olacak inşallah. Yeni neslin bu geleneği koruması devam ettirebilmesi de biraz önce belirttiğim üzere bu işin değerini anlayan, benimseyen hocalara bağlıdır" (G. Â. 13).

Görüşmeci âşık, gençlerin kültürüne ve ananesine sahip çıkabilmesinde yine bir rehberlik edecek kişiye ihtiyaç duyulduğunu vurgulamaktadır. Âşıklık geleneğinin günümüzde çıraklık eğitimi ile devam etmesi aşamasında, kendisine gelen çırakları eğitimlerini tamamlamaları için geri çeviren görüşmeci âşığın ifadeleri, geleneğin bekası için çok yönlü bir düşünceye sevk etmektedir:

O nedenle âşıklık geleneği içinde ben hiçbir tane çırak yetiştirmedim. Ancak sanal medyada bizlerden etkilenen insanlar var. Son zamanlarda Kırşehir'den genç bir kardeşimiz var dinleye dinleye beni örnek almış benden çok etkilenmiş olmalı ki benden icazet aldı "ben âşıklık geleneğini yapmak istiyorum" diye. Çok kişiye faydamız oldu da ben babamın yanında ve Alyansoğlu'nun yanında 10 yıl saz gezdirerek ancak çırak oldum diyorum. Ona göre yanımda gezdirip de o şekilde gezdirdiğim çırağım olmadı. Çıraklık anlayışımız buydu bizim. Günümüzde insanlarımız ancak kasetten, cd'den dinleyerek örnek almışlar ama buna ben çıraklık diyemiyorum fakat dediğim gibi benden etkilenenler çok çok fazla onu da biliyorum (G. Â. 10).

Görüşmeler ile elde edilen verilere bakıldığı zaman, altı âşık yetiştirdikleri veya yetiştiriyor oldukları herhangi bir çıraklarının bulunmadığını dile getirirken üç âşık ta sadece saz, söz, şiir ve türkü söyleme gibi konularda yardımlarının dokunduğu kişiler olduğundan bahsetmişlerdir. Gelenekte şu an herhangi bir âşık yetiştirmediğini dile getiren görüşmeci âşık, 40 yıl öncesine değinerek bir seviyeye kadar yetiştirdiği öğrencisinden bahsederken eskiden yaşanan usta-çırak ilişkisinin artık devam etmediğini şöyle belirtmektedir:

Benim şu an yetiştirmekte olduğum ve yetiştirmek istediğim bir çırağım yok. 1980'lerde Kars'ta çalıştığım dönemlerde bir öğrencim vardı. Sonra o üniversiteyi kazanınca, ben de Kars'tan taşınınca tahmin ediyorum ki saz çalmayı da bırakmıştır, görüşmüyorum şu an. Sadece o vardı başka da öğrencim olmadı (G. Â. 11).

Geleneğin gençlik tarafından yürütüleceğine inancı olmayan âşık sayısının dört olduğu yapılan görüşmelerden tespit edilmiştir. Yine bu görüşmeci âşıkların şu an yetiştirdikleri herhangi bir çıraklarının olmaması ile birlikte gençlerin bu konuda çok ilgisiz kaldıklarını ve geleneğin bekası adına endişe duyduklarını şu sözlerle dile getirmişlerdir:

Bu geleneğin yeni nesil tarafından korunması-korunabilmesi bana göre çok güç bir durumdur. Biz yıllardır bu gelenek içerisindeyiz ve ben kendi çevremdeki insanlara da bunca zaman söyledim yine hep söylüyorum fakat baktığımda genelde arabesk müzik ve pop müzik daha önem görmekte. Türk Halk Müziği sonra gelmekte iken âşıklık geleneği hiç dikkate alınmıyor. Ben saz çalmayı ve âşıklığa başlamayı ilkokuldayken amcamız olur rahmetli Âşık Mamo, mahlası Feyzi'dir kendisinden öğrendim. Üslupları, meclislerde-cemaatlerde nasıl hareket edilir, nasıl başlanır, nasıl sonuç elde edilir hepsini ben kendisinden öğrendim. Buna bağlı olarak da şu an benim yetiştirdiğim çırağım olmadığı gibi bu geleneğin de kaderi midir bilmiyorum ama son 15-20 yıldır bir aşığın çırak yetiştirdiği binde bir de olsa artık yoktur, eskide kaldı (G. Â. 12).

Şimdi bakıyorum torunlarım okuyorlar bazen çağırıyorum gelin sazımı alın, çalmaya uğraşın, yapın, öğrenin dedeniz bir âşıktır siz de bu geleneği yürütün gitsin, okusanız da okumasanız da bu sanat, bu kültür elinizde bulunsun desem de maalesef benim torunlarımdan hiçbiri yanaşmıyor bu tekliflerime. Gençlik bu geleneği yürütüp götürmüyor. Zaman sana değil senin zamana uyman gerekiyor ama o da bize elvermemekte maalesef. Bir topluma veya bir okula gittiğimde yaşadığım durumdur; bana âşıkların türküleri ile değil de piyasadaki sanatçıların türküleri veya şarkıları ile geldiklerini de gördüm. Bu konular üzücü ve endişe vericidir (G. Â. 14).

Âşıkların belirttikleri ifadelere göre geleneğin esas ve zor görevlerinden birisi olan çırak yetiştirmeyi/geleneği genç nesillere aktarmayı maddi sıkıntılarının içinde göze almışlardır. Fakat günümüz itibari ile kendilerinin de belirttikleri üzere "geçim derdi geleneğe bir albeni bırakmadı" şeklinde ifadelerinden de anlaşılacağı üzere bu esas ve zor görevi yerine getirememekten endişeli ve muzdariptirler.

Görüşme yapılan âşıklardan elde edilen verilerden anlaşıldığı kadarı ile bu kültürün aktarılabilmesinin ve yaşatılabilmesinin önündeki en büyük sorun olarak, âşıkların genelinde karşılaşılan işsizlik gerçeğidir. Görüşmelerden âşıkların istihdam edilmesi gerektiği yönünde güçlü bir isteğin olduğu anlaşılmaktadır. Geleneği ata ve dededen teslim almış usta âşıkların bile geçimlerini sağlayabilmek için farklı birçok işte çalıştıkları, geleneğin icra yönünü arka plana attıkları görülmüştür. Dile getirdikleri sıkıntılarla birlikte âşıklar, aynı zamanda geleneğin yok olmaması için çabaladıklarını da belirtmektedirler. Kendilerinin yaşaması ile geleneğin yaşayacağını vurgulayan âşıklar, genç nesle bu geleneği aktarabilecekleri kurumlarda istihdam edilebilmeleri gerektiğini dile getirmişlerdir.

Birinci sorudan itibaren hep bahsettiğim konu âşıklara önem verilmeli ve âşıklara önem verilirken, âşıklık geleneğine de önem verilmeli, bunları kurum ve kuruluşlara taşımalıyız. Buralar üniversitelerdeki Türk halk müziği ile alakalı olan; Konservatuvarlar, Güzel Sanatlar Fakülteleri, Müzik Eğitim Fakülteleri ve ayrıca lise düzeyinde Güzel Sanatlar liselerine taşımalıyız. Bu âşıklar buralara kadrolu çalışan olarak başlayınca kendi ile beraber geleneği de taşıyacaktır. Bu sayede buradaki yetişen kişiler de bu âşıktan geleneği öğrenecektir (G. Â. 2).

Yine benzer yaklaşımı dile getiren bir diğer görüşmeci âşık ise; *"Konservatuvarlarda müzik evlerinde en az bir ilde iki ya da üç âşık olması gerekiyor. Âşıklar istihdam edilmeli Konservatuvarlarda bir ufak yer de olsa tayin edilmeli, halk eğitim merkezlerinde olmalı ki Türk halk müziğine katkısı olsun" (G. Â. 4)* şeklindeki ifadelere yer vermiştir.

Geleneği aileden alan bir diğer âşık ise âşıklık kültürünün daha sıkıntılı süreçler geçireceğini, geleneğin devamı için özellikle sanatı en iyi bilen ustaların ele alınıp eğitim adına yararlanılmasını şu sözlerle dile getirmiştir:

En başta âşıklık geleneğini en başa almaları lazım. Temelinde bu olması lazım. Halk müziğinin temeli bu ve bu da olması gerekiyor. Ama bu işte kim daha iyi bu işi kim daha iyi biliyor ve bu işlerle koşturuyor ise o adama sahip çıkacak ve bu âşıklık geleneğini de ondan öğrenecekler, onlarla beraber öne çekecekler ve temele bunu koyacaklar. Kesinlikle Türk halk müziğinin temelinde âşıklar vardır, sahip çıkılması gerekmektedir. Bizden sonra artık başka âşık da yok, bu nedenle dediğim şekilde bir yol izlenmeli, kurtarılmalıdır. Yoksa elini kulağına atıp söyleyen çok çıkar ama âşık değildir onlar. Yine söz ustası da çok çıkar ama başta müziğini halledecek, âşık havalarını tepeden tırnağa kadar bilecek yoksa onlar da âşık olmazlar, âşık sayılmazlar. Dediğim yol izlenmedi mi, bu teknoloji çağında maalesef çok zor, bu geleneği kurtaramayacaklar (G. Â. 10).

Araştırmada, gelenek içerisinde en az 20 yıllık bir geçmişi olan ve sanatını aktif olarak icra eden toplam 14 âşık ile görüşme sağlanabilmiştir. Bu hususta belirtildiği üzere, geçim sıkıntısı çeken âşıkların birden fazla işte çalıştıkları ve geleneği ihmal etmek mecburiyetinde kaldıkları elde edilen veriler ışığında anlaşılmıştır. Yapılan görüşmelerde âşıkların bu konuya Kültür Bakanlığının acil olarak el atması gerektiği belirtilmiştir:

Bu işin yeterli olması için âşığın doyması gerekir. Devlet el atacak, âşıkta bu gelenekle ilgilenecek, aşığın aşını, işini de verecek ki o zaman âşık biraz daha farklı olur. Benim biraz önce belirttiğim âşıklık ile günümüzdeki söz ustalığının biraz daha etkili olması için aşı-işi olması gerekir. Olmayınca bu böyle gider, hiç de bir şey olmaz. …Neden sahip çıkılmıyor? Bunların olması gerekiyor işte. Günümüzde de el atılmazsa devlet tarafından sahip çıkılmazsa olacağı budur. Devlet âşığa iş vererek sahip çıkacak. Bunu da âşıklık geleneğinin belli bazı kuralları vardır. Sokacak imtihana yapabiliyorsa alıp ona sahip çıkacak. Sahip çıktıktan sonra çok da güzel şeyler ortaya çıkacaktır inanıyorum. Ben ve benim gibi nice arkadaşlarım var, sahip çıksın bak ben neler yapıyorum. Eserlerimi yapıyorum bir yere kadar, maddi ve manevi destek yok. Devlet destek çıkmalı halk bir yere kadar sahip çıkıyor, halk âşığı doyuramaz. (G. Â. 10).

Dedim ya devletin bu işte katkı payı olması lazım. Hükümetin bu işe el atması lazım. Kusura bakmazsanız şöyle bir örnek vereceğim. Bakın Azerbaycan'a toprağını 27-28 yıl önce kaybetti. Ama çeyrek asrı devirdikten sonra güçlendi silahlandı ekonomisini düzeltti vs. işler ile toprağını geri aldı. Ama kültürünü kaybeden kültürünü nereden alacak? Suriye Irak nasıl kültürünü ve toprağını geri alacak? Âşıklık kültürü işte böyle bir kültür. Bir devlet kültürünü kaybettikten sonra hafızasını yitirmiş deli gibidir, nereye gideceğini bilemez. O sebepten bu işin devam etmesi gerekiyor. Bu iş 3-5 yıllık 1 asırlık 3 asırlık bir şey değil ki. Dünyanın

kuruluşundan bu yana âşıklık var.Bu tabi ki imkanlarla olur. Âşığın geçinmesi lazım, çocuğunun geleceği olması lazım sigortası olması lazım. Birtakım sorunlarla karşılaştığın zaman bir yerde sanat duruyor. Ekmek işin içerisine girdiği zaman, getirisi olmayan işi yapmak istemiyor yeni nesil. Sebep bu (G. Â. 4).

Kültür Bakanlığından çok şikayetçiyiz. Benim söylemesi ayıptır 35 tane kasetim var. Hepsinde Kültür Bakanlığının bandrolü var. Ne kadar satıldığından da haberimiz var. Ne araştırma yapıldı ne de başka bir şey. Âşıklar da zavallı sesleri çıkmıyor (G. Â. 6).

Âşıkların Kültür Bakanlığından beklentilerinin bir diğeri ise eskiden düzenlendiği şekli ile kültür programlarının düzenlenmesi (âşıklar bayramı, festivaller vb.) şeklindedir. Bu konuda âşıkların böyle etkinliklere istekli oldukları anlaşılsa da hem geleneğin devamı hem yaşaması ve hem de kültürleşme olayının sağlanması adına çok gerekli olduğu bilinmektedir.

Konu ile ilgili görüşmeci âşığın, Kültür Bakanlığına bağlı âşıklar ile diğer Türk devletlerindeki âşıklar ve gençleri bir araya getirmesini istediği görüşü, hem Türk milletinin hayal dünyasında yer alan unsurları göstermekte hem de Türk'ün Türk'e kavuşma sevdasına güzel bir örnek teşkil etmektedir; "Halk ozanları diğer Türk Cumhuriyetlerine davet edilirse devlet tarafından-Kültür Bakanlığı tarafından, gidilip oradaki gençlerimize de bu kültür aktarılsa, orada olanla birleştirilse bence çok iyi olacaktır" (G. Â. 1). Kültür Bakanlığının âşıklık geleneğinin icrâ tavrına uygun olarak, geleneğin tanıtılması ve aktarılabilmesi için programlar düzenleyip bu programlara-faaliyetlere yoğunlaşması hususunda diğer görüşmeci âşıkların fikirleri şöyledir:

Şimdi biz Kültür Bakanlığına bağlı belgeli ozanlarız. Devletin bizleri en az yılda bir toplaması gerekir. Âşıklar ne yolda, neler üretmişler, ne yapmışlar? gibisinden bir takipte olmasında yarar vardır diye düşünüyorum. Kültür Bakanlığına bağlıyız sadece o ve hiçbir faaliyet olmadığı gibi bizleri soran da yok. Yılda bir veya iki kere devletin âşıklar bayramı düzenlemesi gerekir ki bu da bu milletin kültürünü taşıyan âşıkların birbirleri ile kaynaşmalarına imkân sağlamak demektir. Böylece devlet, âşığın yöresine taşıdığı yeni kültür ile Anadolu'nun iki farklı yöresindeki insanların birbirlerine daha da yakınlaşmalarına ve kenetlenebilmelerine vesile olacaktır. Şimdi Türk Halk Müziğine âşıklık geleneğine bağlı olan; Veysel Şatıroğlu, Neşet Ertaş, Mahzun Şerif, Nida Tüfekçi, Muzaffer Sarısözen, Ruhi Su gibi isimler eserler vermişlerdir. Tüm bu isimlerden sonra âşıklık geleneğini, âşıkları ön planda tutmamışlardır. Söz yazmamışlardır, yazılamamıştır. Şu an bakınca, ülkemizde bizim olmayan müzik türlerinin bize ait olan geleneksel müziklerin üstünde olduğu ve yoğun bir şekilde dinlendiğini fark ediyoruz (G. Â. 13).

Bizi tanıtan üniversite olması lazım. Şu an belki hastalık var ama olmadığı dönemlerde okullarda programlar yapılması lazım, okullarda Türk gelenekleri tanıtılması lazım, Türk geleneklerinden âşıklık geleneği tanıtılması lazım. Âşıklık geleneği tek taraflı değildir, sazlı âşıklar var sazsız âşıklar var, tekke âşıkları var, şairler var düşünürsen. Ama sazlı âşıkların yeri farklı ki bu da fazla tanıtılmadı. Gidiyoruz programa adam bizlere; "ben ilk defa âşık dinledim" diyor. Adama bakıyorum adam 20 yaşında şaşırıyorum ama o kadar yabancılaşmışız ki Türk'e sıra gelene kadar çok zor. Şimdi belki televizyonlarda bu âşıklıkla ilgili sanatçıların arasına bir tane âşık alınsa da sazı güzel olan var sesi güzel olan var, teşhiri güzel olan var. Gidiyoruz yerel bir televizyonda program yapmaya bu kanalda program yapmak nere ulusal bir televizyon kanalında program yapmak nereye. Oralarda âşık yok, sadece sanatçı sanatçı sanatçı (G. Â. 8).

Fakat günümüzde ne yazık ki şehirleştikçe bu gelenek biraz daha hafiflemeye başladı, hemen hemen yok denecek kadar azaldı. Büyük şehirlerde halk ozanları arkadaşlarımız var, birçok derneklerimiz-ozan derneklerimiz var ama hiçbir faaliyetleri yok. Nadir olarak yılda bir sefer ya da hiç olmayan bir tarihte belediyelerin de katkısı olunca bir gece veya konser düzenlenir. Bunların dışında başka bir şey yapılmıyor (G. Â. 11).

Âşıklık Geleneği 2009 yılı itibariyle UNESCO İnsanlığın Somut Olmayan Kültürel Mirası (SOKÜM) temsili listesine kayıtlanarak koruma altına alınmıştır. Görüşmelerde âşıklara, bu koruma yasasının âşıklık geleneğine hangi açıdan, neler kazandıracağına dair görüşleri sorulmuştur. Yapılan görüşmelerle âşıklık geleneğinin genel bir ifadeyle yüzeysel kaldığı anlaşılmıştır. Âşıklık geleneğinin UNESCO ile yok olmaktan kurtulacağını ifade eden görüşmeciler olduğu gibi bu geleneğin korunmasında ve devam ettirilmesinde genel bir tabir olarak halk ifadesini belirten âşıklar olduğu da görülmüştür.

Geleneğin UNESCO kapsamında koruma altına alınması hakkında yöneltilen sorulara âşıkların verdikleri cevaplardan yola çıkılarak, bir âşığın rahatsız olması itibari ile herhangi bir şey hatırlamaması ile birlikte üç âşığın ise böyle bir çalışma yapılmış olmasından haberdar olmadıkları görülmüştür. Daha önceki

yıllarda UNESCO kapsamında planlanan organizasyonlarda, bu gelenek adına kendilerinin de içinde bulunacaklarını düşündükleri bazı çalışmalardan, haber alınamaması veya yapılanların beklentileri karşılamamasından dolayı "geleneğin asıl koruyanlarını" görüşmeci âşıklar şöyle ifade etmişlerdir:

...Ulusal olarak şartlara ve kurumlara bağlı olarak. Bilginiz dahilinde 1966 yılından bu yana, Konya âşıklar bayramı var ve halen devam ediyor. Kars'ta 2005 ten 2011'e kadar devam eden bir âşıklar bayramı oldu buna benzer Sivas âşıklar bayramı gibi belli başlı illerde ulusal olarak gerçekleşti. Uluslararası olarak da yaşayan insan hazineleri adına detaylarımız alındı gönderilecekmişiz gibi telefon numaralarımız pasaportlarımız soruldu ama ben hiç katılmadım, maalesef orada kaldı. Adamı olan gitti biz gidemedik. İngiltere, Amerika gibi ülkeler vardı mesela. Daha çok eskiden Murat Çobanoğlu ve Şeref Taşlıova Türkiye'mizi UNESCO çatısı altında yurt dışında çok temsil ettiler. Ama bu sanat Türklük var oldukça ölmez sadece parlatmak lazım (G. Â. 3).

Beni de tesadüfen mi bilmiyorum neden yazmışlarsa. UNESCO'nun illerde kurulları oldu. Beni ve birçok alandan kişi ile beraber TRT'den halk eğitim merkezi müdürünü belediyeden kültür müdürünü âşıklar kurulundan da beni Erzurum'da yazmışlar. Üç ya da beş toplantıya gittik fakat gördük ki bizim geleneğimize yeteri kadar yer verilmeyip başka şeyler ile uğraşıyorlar. Maslov'un ihtiyaçlar hiyerarşisi varken bizde de hiyerarşinin bize göre olmasını bekledik. Bir iki yıldır bu toplantılar ya durdu ya da beni çağırmıyorlar haberim yok. Bize göre UNESCO vitrinde durabilir ama ruhu olmaz. Bunu vitrindeki yapma çiçek ile kırdaki çiçeğe benzetiyorum. Şekli güzel olsa da kokusu yok. Dediğim gibi biz bu işi liselerin edebiyat derslerine, üniversitelerinde Edebiyat ve Halkiyat bölümlerine indirirsek, halk bunu sahiplenirse halkın sahiplenmediği hiçbir sanat, akım, cereyan ayakta duramaz, kısa süre parlar ve söner. Biz bunu halka indirip, sahibi halk yapmalıyız. UNESCO neden Amerika'dan gelsin benim geleneğime sahip olsun.Benim halkım kendi kültürüne, geçmişine sahip olsun (G. Â. 5).

Koruma altına alınanları da gördük bugün de var ama orada hiç bulunamadım. Fakat duyduklarımız ve tespit ettiklerimiz var, yanlış olduğuna kanaat getirip karşı durduğum da var. Türk milleti yaşadığı müddetçe bu gelenek de yaşar. Hiç sevmeyen olduğu gibi gençler arasında sevenler de var elbet ama gençliğimiz içinde özellikle benim gördüğüm şöyle; itibar görmediği kanaatindeyim (G. Â. 7).

UNESCO kapsamında koruma altına alınması ile gelenek adına, biraz daha ümitli olan görüşmeci, bu kapsamda son katıldığı çalışmalardan şöyle bahsetmektedir;

"Bundan bir buçuk ay önce Kültür Bakanlığından gelmişlerdi. Bizim âşıklar derneğimizde bizlerden birer örnek aldılar ve Kültür Varlıkları için çekiyoruz dediler" (G. Â. 13).

Bu konuda farklı bir ilde katıldığı çalışmayı bir diğer görüşmeci âşık ise şöyle belirtmektedir:

Ben Kültür Bakanlığına gittim çaldım, söyledim bana tanıtım kartı verdiler. En son gidişimizde beni 45 dakika içeride bekleterek içeriden çıkmamı istemediler. Bana dedem Cemal Hoca'nın türküleri başta olmak üzere, Kağızmanlı Hıfzı, Murat Çobanoğlu, dedemin yanına hemen hemen her yıl gelerek aylarca yanında kalıp eğitim alıp giden, âlimlikten âşıklığa geçen âşık Yaşar Reyhani'den, Sümmani babadan yani eski dediğimiz usta âşıklardan türküler söylettiler. Kiziroğlu başta olmak üzere, Divan, Sefil Baykuş gibi türküleri söyleterek bazı usta âşıklar hakkında benden fikir aldıklarını söyleyebilirim (G. Â. 14).

Bu geleneğin UNESCO kapsamında koruma altına alınması hususunda herhangi bir bilgisi olmamasına karşın, geleneğin ve temsilcilerinin karşılaştıkları sorunların ortadan kalkması adına böyle bir çalışmayı desteklediği görüşlerini şöyle belirtmektedir:

"Ben şu ana kadar böyle bir çalışma daha duymadım, yapıldı ise de dediğim gibi benim bilgim yok, çağırılmamışızdır. Tabi ki böyle bir çalışma gerçekten dertlere çare olacaksa canı gönülden isteyenlerden birisi de benim" (G. Â. 11).

Âşıkların genel olarak ifade ettikleri geçim sıkıntısı ve maddi beklentilerini dile getiren görüşmeci, devletin UNESCO kapsamında âşıklık geleneği ile ilgili yapılan çalışmalarla bu durumun sadece faaliyetmiş gibi gösterilmeye çalışıldığına vurgu yapmıştır.

UNESCO tarafından yaşayan insan hazineleri adına Türkiye'nin bazı illerinden yani âşıklık geleneğinin var olduğu, sürdürüldüğü illerden seçilen bir iki âşığı belirleyerek korumaya aldılar. Fakat şahısları alırken âşıklık geleneğini korumaya yaşatmaya almadılar. Bu âşıklara etiket yapıştırılarak sen bizim yaşayan insan

hazinemizsin orada bekle deyip herhangi bir görev vermediler. Ne kurumlarda ne de bir yerde geleneğin yaşatılması adına bir çalışma yaptırılmadı. Verilen kimlikler de raflarda duruyor. Bu kişileri kurumlara Radyo evleri olsun, Konservatuvarlar olsun, Üniversitelerin diğer bölümleri olsun kadrolu olarak yerleştir, görev ver çalışmalarını geçimlerini sağlamalarına yardımcı ol. Öğrencilerden de o zaman eminim ki bu geleneği yaşatacak nice kişiler çıkacaktır. Şu an zaten radyo evlerinin çoğusunda paket yayın yapılmakta. Daha önce gelen âşığın kaydı alınarak bu paket yayın tekrar tekrar verilmektedir. Âşığın yüzünü görmüyor kimse. Kars'ta misal 100 âşıktan bir veya iki tanesine verilmiş bu belge ki onlar dahi herhangi bir yerde görevlendirilmemişler. O kişiler de ekmeğe muhtaç, geçim sıkıntısı çekiyor. Hepimiz aynı sıkıntıyı çekiyoruz (G. Â. 2).

Yine UNESCO'nun yaptığı toplantılara katılan ve bu toplantılarda alınmış kararların sonrasında gördüğü eksikliklere vurgu yapan görüşmeci âşığın ifadeleri şöyle belirtilmiştir:

UNESCO'nun başkanı ve birçok üniversitenin rektörleri, valiler konuştular, ben çok şaşırdım ve biz neymişiz dedim. UNESCO başkanı numaralarını verdi ama ben ne aradım ne de bir faaliyette bulundum. Söylenenler orada kaldı tamamen. Koruma kapsamına alıyor bizi de nasıl bir korumadan bahsediyorlar? Maddi olarak mı düşünülüyor manevi olarak mı? Hepsi düşünüldü ama hiçbir şey olmadı. Hatta bizi hor görmeyin bakın biz size ne kadar yakınız dedi UNESCO genel müdürü. Yardımcıları da gelmişti oradaydılar. O an da sen bana yakın oluyorsun ama nasıl diyeyim anlatmasını biliyorum, sözlerimi söylüyorum, şiirimi de okuyorum gayet güzel ama tatbiki yok (G. Â. 6).

Türk kültüründeki büyüğe hürmet ve saygı felsefesini iyice sindirmiş olacaklar ki yapılan görüşmelerde bazı âşıkların kendilerinin ustası ya da ustaları yaşında ve tecrübesinde bulunan âşıklar için devlet nezdinde hak ettikleri değeri göremediklerinden yakındıkları tespit edilmiştir. Devletin âşıklık geleneğini UNESCO kapsamında koruma altına alması (SOKÜM) ile ilgili âşıklarla yapılan görüşmelerde, bu geleneğin koruma altına alınmasında, geleneğinde gerektirdiği gibi hareket edilmediği, bu konuda öncelikle en yaşlı usta âşıkların tespitinin yapılıp daha sonra bu usta âşıklardan başlanarak devlet eli ile koruma altına alınması gerektiğini vurgulayarak, devletin geleneği de koruma altına alması gerektiğini ifade etmişlerdir.

Devlet nezdinde gerçekleştirilen koruma kapsamında Kültürel Mirasların Korunması Kanunu gereği "âşıkların sorunları" konulu toplantıya davet edilmiş olan görüşmeci âşık, kendisine söz hakkı verilmeden sorunlarının konuşulduğunu şu sözlerle ifade etmektedir:

Tabi günümüzde âşıklığa artık değer verilmiyor bildiğiniz gibi ama toplumda bitmesini de istemezler, sakın bitmesin ha derler bir de bu tarafı var. Geçenlerde UNESCO'nun toplantısı vardı. Üniversitede toplantı yapıldı konu âşıklar ve âşıkların sorunlarıydı. Birçok profesör sırayla çıkıp çıkıp konuşuyor benim sorunumu ama bana soran yok, beni konuşturan yok.. ..Aşığın sorunu diyor bana sormuyor "senin derdin ne? Senin sorunun ne?" sorunumu bana sormuyorlar.(G. Â. 7).

Kültür Bakanlığı tarafından iyileştirme ve geliştirme adına gerçekleştirilen toplantılardan artık fazla beklentileri olmadığını vurgulayan âşıkların kendilerinin hatırlandığı çalışmaların araştırmamız kapsamındaki çalışmalar olduğunu ve bir nebze de olsa beklentilerinin bu yönde olduğunu dile getirmişlerdir. Devletin âşıklara desteğini ne denli olması gerektiğini Azerbaycan'da katıldığı festivallerde gördüğünü vurgulayan âşığın, illerde bulunan üniversite bünyelerinde oluşturulacak projeler ile âşıkların ve âşıklık geleneğinin yaşatılabileceği önerisini şöyle dile getirmiştir:

Şu an Azerbaycan'da âşıklık bakanlığı var. Hiçbir âşığın kimseye ihtiyacı yok. Tabi âşıklıktan kopamaz ama devlet desteği olduğundan sabah öğretmenin memurun kalkıp işine gitmesi gibi onlara da öyle görev arz etmişler sosyal güvencesini sağlayarak maaşını veriyor, bir devlet adamı da gidince mutlaka âşıklar karşılıyor ve âşıklar güzellemeler söylüyorlar. Geçen yıl Adana Çukurova Üniversitesi aracılığıyla Dede Korkut ve Dede Şemşir Yaşatma Günlerine Azerbaycan'a gittik. Orada programlar yaparken Azerbaycan Kültür Bakanı bize; "Türkiye Cumhuriyeti sizin gibi âşıklara el atmıyor, sahip çıkmıyor diye ben çok üzülüyorum" dedi. Şu an hiçbir destek yok. Eskiden Murat Çobanoğlu ile Şeref Taşlıova'ya biraz arkalarındaki güçleri desteği ile sahip çıkıldı. Allah razı olsun, keşke devam etseydi ama öylece bitti. Bununla ilgili geçen yıl iki kişiye plaket verildi, plaketleri evde duruyor ki bu insanlara bu plaketler ne getirdi. Devlet bunları himayesi altına alsa, Kars'taki âşıklara Kafkas Üniversitesi bünyesinde Âşıklık Bilim Dalı diye bir proje yapsa Erzurum'da Atatürk Üniversitesi her il'de bulunan üniversiteler kendi bünyelerinde, bu sanatı ders amaçlı Halk Edebiyatı derslerinde bire bir canlı performans şeklinde işleyerek talebelerimize aktarsa (G. Â. 9).

Azerbaycan'da âşıklık geleneğini koruyan ve canlı tutan bir bakanlığın olduğunu dile getiren âşıkların bir eğitim kurumu olarak âşıklık geleneğine hizmet eden okul kurulmasını istedikleri de yapılan görüşmelerde

anlaşılmıştır. Âşıklık geleneğine eğitim kapsamında daha ağırlıklı olarak yer verilmesine ilişkin genel görüş, kadim Türk geleneği âşıklığın ve bünyesinde bulundurduğu Türk müzik kültürünün, eğitim ve kültür politikaları kapsamında yapılacak belirli düzenlemeler sayesinde varlığını sürdürmesinin sağlanacağı şeklinde yorumlanabilir. Âşıkların, serzenişlerine yer verilirken Kültür Bakanlığı ve devlet nezdinde yürütülen politikaların, âşıklık geleneği üzerinde yarattığı hoşnutsuzluklara değinilerek, genel müzik eğitimi verilen kurumlar başta olmak üzere Kültür Bakanlığı ve ilgili kurumlardan beklentileri anlatılmaya çalışılmıştır.

5. SONUÇ VE ÖNERILER

Araştırma sonucunda; geleneksel Türk halk müziği eğitiminde âşıklık geleneğine yeterince yer verilmediği görüşünün büyük oranda hâkim olduğu anlaşılırken, daha az oranda ise yeterli olduğu yönünde görüşler tespit edilmiştir. Görüşme sağlanan âşıklara lisans, yüksek lisans veya doktora eğitiminde kendileri ile görüşme yapılmak üzere ve derslere davet taleplerinin çoğunun Edebiyat Fakültelerinden ve Türk Dili ve Edebiyatı bölümlerinden olduğu, az sayıdaki âşığa gelen davetlerin ise mesleki müzik eğitimi verilen kurumlardan olduğu görülmektedir. Araştırma, âşıkların görüş ve ifadeleri doğrultusunda; geleneğin önemi, topluma kültürel ve tarihi belge niteliğindeki katkıları, Türk kültürünün ve müziğinin geleceğe taşınmasında ne kadar gerekli görüldüğü ile âşıklık geleneğinin, devletin eğitim politikaları aracılığıyla Türk eğitim sistemi içerisine yerleştirilmesi hakkında çeşitli tespitler yapılmasına olanak sağlamıştır. Elde edilen verilerden, bu kültürün aktarılabilmesinin ve yaşatılabilmesinin önündeki en büyük sorun olarak, âşıkların genelinde karşılaşılan (maddi sorunlar) işsizlik gerçeği olduğu görülmektedir.Devletin âşıklık geleneğini 2009 yılında UNESCO kapsamında koruma altına alması hakkında bilgi sahibi olma durumuna bakıldığında, âşıkların büyük çoğunluğunun bu konu hakkında bilgilerinin olmasıyla beraber, bu kapsamda düzenlenen güncel toplantı ve etkinliklere de katıldıkları tespit edilmiştir. Âşıkların yarısının geleneğin eğitim ve aktarım yöntemi olan çıraklık geleneğini devam ettirdikleri anlaşılırken, kalan âşıkların ise çeşitli nedenleri öne sürerek bu geleneği devam ettirmek istemedikleri belirlenmiştir.

Sonuç olarak, Geleneksel Türk halk müziği eğitiminde âşıklık geleneğinin yeri ve mevcut durumunun ne düzeyde olduğunun incelendiği bu araştırmada; âşıklık geleneği tarihinin çok eski olmakla birlikte bu geleneğe yeterince önem atfedilmediği anlaşılmaktadır. Türk müzik ve kültürü adına âşıklık geleneğinin yaşaması/yaşatılması için, araştırma sonucunda elde edilen bulgular dikkate alınarak, gerekli politikalar oluşturulması ve uygulamaya geçirilmesi elzem görünmektedir.

Âşıklık geleneğinin devamı ve aktarımı konusunda mesleki müzik eğitimi kurumları başta olmak üzere hak ettiği değerin verilmesi gerekmektedir. Âşıklık geleneği ile devlet veya üniversite destekli düzenlenecek şenlik, etkinlik, bayram veya törenlere mesleki müzik eğitimi verilen kurumlarda okuyan öğrencilerin katılımı teşvik edilebilir. Geleneğin eski temsilcileri ile birlikte şu an hayatta olan temsilcilerine ait olan eserlerin derlenip, bu derlemelerin TRT ve Kültür Bakanlığı Sanatçıları aracılığıyla halkın beğenisine sunulması önerilebilir. Kültür Bakanlığı tarafından yapılabilecek düzenlemelerle, âşıkların istihdam edilmelerinin sağlanması önerilebilir. Devlet denetiminde her ulusal kanalda düzenli ve zorunlu olarak âşıklık geleneğini tanıtıcı reklam, film veya müzik programı çalışması yapılarak geleneğin tanıtımı, yaygınlaştırılması ve yaşayan âşıklara maddi kazanç yolu sağlanması önerilebilir. Günümüzde unutulmuş durumda olan âşık kahvehaneleri, geleneğin fiilen devam ettiği ve özellikle Kültür Bakanlığına bağlı tek bir âşığın bile yaşadığı yerlerde, potansiyele bağlı büyüklükte olmak koşulu ile başta Belediyeler, Kaymakamlıklar ve Valilikler nezdinde açılmasının sağlanması önerilebilir.

KAYNAKÇA

Aras, İ. (2020). Âşık Müziğinde Makam Kavramı ve Anlayışı: Kars Örneği. Yegâh Mûsikî Dergisi, III(1), 55-85.
Artun, E. (2002). Âşıkların Destanlarının Sosyal Tarihe Kaynaklık Etmeleri. Millî Folklor, 14(53), 34-38.
Artun, E. (2018). Âşıklık Geleneği ve Âşık Edebiyatı (10. baskı). Adana: Karahan.
Bahadır, S. (2021). Artvin'de Âşıklık Geleneğinin İcrası, Yaşatılması ve Usta-Çırak İlişkisi Bağlamında "Âşık Aileler". S. S. Yılmaz, H. Çelikten, E. K. Çelikten (Ed.), Doğan Kaya Armağanı 70. Yaş Hatırası içinde Cilt 1 (ss. 327-344). Sivas.
Başıbüyük, O., Büker, H., Demir, İ., Demir, O. Ö., Demir, S., Demirci, S., ... Sevinç, B. (2011). Sosyal Bilimlerde Araştırma Yöntemleri (3. baskı). İstanbul: Alfa.

Bayraktar, Z. (2014). Âşıklık Geleneğinin Yaşatılmasında Kültürel İcra Mekânı Olarak Eğitim Kurumlarının Rolü: İzmir Halk Âşıkları Derneği Örneklemi. Hitit Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi, 7(1), 20-35.
Coşkun, C., Altunışık, R., Bayraktaroğlu, S., & Yıldırım, E. (2015). Sosyal Bilimlerde Araştırma Yöntemleri, SPSS Uygulamalı (8. baskı). Sakarya: Sakarya.
Çelik, A. (2021). Âşıklık Geleneğinden Rock Müziğe Değerini Kaybetmeyen Bir Taşlama: "Şeytan Bunun Neresinde?". S. S. Yılmaz, H. Çelikten, E. K. Çelikten (Ed.), Doğan Kaya Armağanı 70. Yaş Hatırası içinde Cilt 2 (ss. 455-470). Sivas.
Çınar, S. (2021). Âşık Tarzı Müzik Geleneğine Paralel Yorumlar: Barış Manço. İnsan ve Toplum Bilimleri Araştırmaları Dergisi, 10(1), 1033-1048.
Çobanoğlu, Ö. (1999). Elektronik Kültür Ortamında Âşık Tarzı Şiir Geleneği Bağlamında Çukurova Âşıkları Üzerine Tespitler. III. Uluslararası Çukurova Halk Kültürü Bilgi Şöleni içinde (ss. 246- 253). Adana Valiliği-Çukurova Üniversitesi.
Durbilmez, B. (2010). Âşıklık Geleneklerinde Saz. Millî Folklor, 11(85), 148-158.
Düzgün, D. (1998). Erzurum'da Âşık Kahvesi Geleneği. Milli Folklor Dergisi, 6(23), 31-33.
Düzgün, D. (2009). Âşıklık Geleneğinin Değişim ve Dönüşüm Sürecinde Barış Manço Olgusu. Millî Folklor, 21(84), 42-50.
Ekici, M. (2011). Âşıklık Geleneğinin Güncel Sorunları. Ö. Oğuz ve S. Gürçayır (Ed.), Yaşayan Âşık Sanatı Sempozyum içinde (ss. 17-23). Ankara.
Fidan, S. (2017). Âşıklık Geleneği ve Medya Endüstrisi-Geleneksel Müziğin Medyadaki Serüveni. Ankara: Grafiker.
Gökşen, C. (2012). Âşık Şenlik'in Kars'ın İşgal Yıllarında Söylediği Koçaklama ve Destanların Halk Üzerindeki Etkisi. Uluslararası Türkçe Edebiyat Kültür Eğitim Dergisi, 1(3), 118-135.
Günay, U. (2018). Türkiye'de Âşık Tarzı Şiir Geleneği ve Rüya Motifi (8. baskı). Ankara: Akçağ.
Güney, E. C. (1971). Folklor ve Halk Edebiyatı (1. baskı). İstanbul: Milli Eğitim.
İlgar, K., & Polat, S. (2020). Türkiye'deki Sosyokültürel Dönüşüm: Kars Yöresi Âşıklık Geleneği ve Genç Dinleyici Kitlesi (1. baskı). Ankara: Akademisyen.
İmik, Ü. (2017). Üniversite Gençliğinin Âşıklık Geleneğine Bakışı (1. baskı). Ankara: Gece Kitaplığı.
İmrani, R. (2017). Arkeoloji Kazıntılarda Karapapak Türklerinin Saz, Âşıklık Geleneği Tarihi. Uluslararası Disiplinlerarası ve Kültürlerarası Sanat, 2(2), 183-207.
Kaya, D. (2002). Âşıklık Geleneğinin Geleceğiyle İlgili Düşünceler ve Yapılması Gerekenler. Millî Folklor, 13(52), 87-92.
Kurt, B. (2020). Farklı Kültürel Zeminlerde Benzer İfade Biçimleri: Âşıklık Geleneği ve Rap Müzik. Folklor Akademi Dergisi, 3(1), 16-35.
Neuman, W. L. (2016). Toplumsal Araştırma Yöntemleri Nitel ve Nicel Yaklaşımlar (S. Özge, çev. ed.). (8. baskı). Ankara: Yayınodası. (Çalışmanın orijinali 1991'de yayımlanmıştır.)
Oğuz, M. Ö. (2010). Sözel Belleğin Tarihe Tanıklığı ve Aşıkların İnanılan Biyografileri. Millî Folklor, 11(87), 5-12.
Oral, M. (2020). Anadolu Âşık Müziği ve Edebiyatında Atatürk, Turkish Studies, 15(3), 1337-1362.
Ölçer-Özünel, E. (2019). Geleneğin Geleceği: Somut Olmayan Kültürel Miras Unsuru Olarak Âşıklık. AHBV Edebiyat Fakültesi Dergisi, (1), 39-45.
Özarslan, M. (2001). Âşıklık Geleneği İçinde Âşık Müziği ve Kimi Problemler. Erdem Dergisi, (Türk Halk Kültürü Özel Sayısı-II), 13(38), 399-410.
Özarslan, M. (2001). Erzurum Âşıklık Geleneği (1. baskı). Ankara: Akçağ.
Özdemir, C. (2016). Değerlerin Aktarımı Bağlamında Âşık Edebiyatı ve Gençlik. Karadeniz Dergisi, 32, 223-237.
Özdemir, N. (2002). Türk Anlatım ve Gösterim Geleneği İçinde Özay Gönlüm'ün Yeri. Millî Folklor, 14(53), 39-55.
Özdemir, N. (2021). Âşıklık Geleneği ve Kültürel Patronajlık S. S. Yılmaz, H. Çelikten, E. K. Çelikten (Ed.), Doğan Kaya Armağanı 70. Yaş Hatırası içinde Cilt 2 (ss. 1023-1066). Sivas.
Reinhard, U. (2019). Türk Âşık ve Ozanları (E. D. Yavuz, çev. ed.). İstanbul: Yapı Kredi. (Çalışmanın orijinali 1989'da yayımlanmıştır.)
Sümbüllü, H. T. (2015). Âşıklık Geleneğinde Kullanılan "Makam" Kavramı Üzerine Bir Değerlendirme. Rast Müzikoloji Dergisi, III(2), 828-836.
Şen, Ü. S., & Delice, F. (2014). Ahıska Türklerinin Müzik Kültürlerine Yönelik Bir Araştırma. Turkish Studies, 9(5), 1849-1965.
Taşlıova, M., M. (2006). Kars Sözel Hikâyeciliğinin İcra Ortamları. Türkbilig Dergisi, 11, 164-188.
Taşlıova, M. M. (2009). Kadın Temsilcileriyle Birlikte Çorum'da Halk Şiiri ve Âşık Tarzı Üzerine Tespit ve Öneriler. Hitit Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi, 1(2), 83-99.
Taşlıova, M. M. (2014). Stüdyoya Taşınan Âşıklık veya 'Stüdyo Tipi' Âşıklığa Doğru: Sözlü <Doğal> ve Dijital <Elektronik> İcra Yapıları Üzerinde Mukayese. Türkbilig Dergisi, 27, 79-104.
Taşlıova, M. M. (2018). Âşık Geleneğine, Sanatına ve Edebiyatına Dair: Reyhanî Diyor Ki. Turkısh Studies, 13(28), 919-952.
Taşlıova, M. M. (2017). Âşıklık Geleneğinde Grup İcrası, Millî Folklor, 29(113), 5-16.
Turhan, M., & Kova, Ö. (2012). Değerler Eğitimi Açısından Türk Halk Müziği ve Halk Ozanları: Neşet Ertaş, Âşık Mahsuni Şerif, Âşık Veysel ve Özay Gönlüm Bağlamında Bir İnceleme. Eğitim ve İnsani Bilimler Dergisi: Teori ve Uygulama, 3(6), 117-128.
Tutu, S. B. (2012). Türkiye Sahası Aşıklık Geleneğinde Bir Terim Tartışması: Makam. Türkiye Sosyal Araştırmalar Dergisi, 163, 93-100.
Yakıcı, A. (2007). Dede Korkut Kitabı'nda Görülen Ozan Tiplerinin Türkiye Sahası Âşıklık Geleneğinin Oluşumuna Etkisi. Millî Folklor, 19(73), 40-47.